

STANOVNIŠTVO GRADA NINA NA POPISU IZ 1810. GODINE

Josip CELIĆ
Zavod za povijesne znanosti HAZU u Zadru
Zadar, Hrvatska

UDK: 314(497.5 Nin)“1810“
Izvorni znanstveni članak
Prihvaćeno: 22. svibnja 2013

Na temelju popisa stanovništva grada Nina iz 1810. godine, u radu se raščlanjuje i prikazuje njegova društvena struktura te za većinu rodova donosi rodovski link. Polazeći od raznovrsnih izvora, pojedinačno, cilj je utvrditi sastav i uređenje obitelji i kućanstva te njihova vitalna demografska obilježja. Društvena struktura obrađena je kroz prevladavajući sastav tipa obitelji; od plemstva, građanstva, duhovnog staleža do pučana za koje smo utvrdili pravce migracijskih kretanja i vrijeme doseljenja. Također, analizira se gospodarska struktura i zaključuje kakav je njezin utjecaj na ninske obitelji za vrijeme francuske uprave, odnosno na kojoj je razini tada bio razmatrani urbanitet.

Ključne riječi: Nin, popis stanovnika, 1810. godina, obiteljska – društvena – gospodarska struktura, povijesna demografija.

1. Geografsko obilježje i gravitacijska odrednica

Na južnom dijelu ninskog zaljeva kojim završava kopneni dio sjeverne Dalmacije nalazi se Nin, najmanji grad u zadarskom distriktu za francuske uprave u Dalmaciji. Sa sjeverozapada ga okružuju otoci Pag i Vir, dok je sjeveroistočno od grada Zadra udaljen svega jednu milju. Sam grad razvio se na ninskom naplavnom poluotoku koji je u kasnom srednjem vijeku prokopavanjem kanala pretvoren u otočić, spojen s kopnom mostićima.¹ Zbog plitkog mora kojim je okružen, pristupačan je samo za male brodove što se odrazilo i na gospodarsku orijentaciju njegova stanovništva, sa svega 386 stanovnika² gdje pomorstva uopće nije bilo, dok je zemljoradnja ostala glavna gospodarska grana. Uzrok takvoj gospodarskoj strukturi su i povijesne prilike ili bolje rečeno neprilike, stoga što je Mletačka Republika silom prilika nakon Kandijskog rata (1645. – 1669.) doseljavanjem novog stanovništva Nin potpuno rustificirala, a doseljenici su bili uglavnom iz stočarskih

¹ *Pomorska Enciklopedija*, sv. 5, izd. JLZ, Zagreb, 1981., 372; *Hrvatska Enciklopedija*, sv. 7, izd. LZ, Zagreb, 2005., 704.

² Arhiv zadarske nadbiskupije (AZN), Spisi ninske biskupije (SNB), kut. XVI, Spisi 17. – 19. st., Anagraf A/1.

i zemljoradničkih sredina.³

Grad Nin s čitavim pripadajućim područjem bio je izvrgnut velikim razaranjima u mletačko-turskim ratovima kada dolazi do potpune demografske promjene stanovništva, koliko etničke, toliko i kulturološke. Unatoč ovim povijesnim činjenicama, ninska je vlast sačuvala tradiciju gradske autonomije koja se iskazivala u punom municipalitetu (knez, magistrati, općinska tijela, Plemičko vijeće) i civitetu kao sjedištu jedne od najstarijih hrvatskih biskupija sa svojim biskupom, stolnim kaptolom i nižim svećenstvom: potpunom crkvenom organizacijom u hijerarhijskom i organizacijskom smislu. S tim je ustanovama Nin baštinik onih dviju temeljnih institucija koje čine odrednice municipaliteta i civiteta na istočnojadranskom i mediteranskom prostoru.⁴

Osim zlosretne sudbine u tegobama i nevoljama koje ratovi za sobom donose, nameće se i neposredna blizina velikog centra – grada kao što je Zadar, što je imalo odlučni i veliki utjecaj na slabi razvoj gradića Nina, koji je svojih nekoliko stoljeća doista bio grad, počev od isprava pa do često formalnih zapisnika njegova općinskog Vijeća.⁵

Početak francuske uprave Nin je bio naseljen potomcima došljaka koje je mletačka vlast doseljavala uglavnom iz zadarskog zaleđa, i to od svršetka Kandijskog rata pa sve do kraja 18. stoljeća, kada je zapažena manja skupina doseljenika iz mletačkog zaleđa, koja je napućena na predjelu Grbe oko Manfrinova imanja i tvornice duhana.⁶

Gradnja Stabilimenta ili dobra – obrtnog zavoda u Grbama sjeveroistočno od Nina, za grad i okolicu bila je od prvorazrednog gospodarskog značaja, pogotovo od kraja 18. stoljeća. Za ondašnje prilike, velebnu i lijepu industrijsku zgradu 1786. godine podigao je markiz Girolamo Manfrin iz Venecije. Usto je sagradio šest do osam visokih zdanja za sušenje duhana. Investicijski novčani ulog iznosio je 213.000 dukata⁷ bez drugih ulaganja. Osim poslovnog interesa, Manfrin je ženidbenim vezama bio vezan za ovaj kraj, priženio se u zadarsku obitelj Mola.⁸ Iz Italije u Grbe doseljava stanovništvo koje mu je znanjem i vještinama bilo korisno za sadidbu, sušenje i preradu duhana. Posjed je bio njegovo privatno vlasništvo, a život na njemu odvijao se u duhu zamisli fiziokrata onoga vremena, u nekom obliku zadruge. Za svoje je radnike osiguravao stan, ogrjev i vodu, što oni nisu plaćali. U usporedbi sa susjednim pukom, ovi su za tadašnje prilike bili najbolje opskrbljeni, te su u župi sloville kao moćnije obitelji društvu i crkvi: poreznici i platiše. No, posao oko uzgoja duhana na Manfrinovu imanju prekinut je otporom i pobunom radnika zbog „feudalnog“

³ Seid TRALJIĆ, Nin u mletačko-turskim ratovima, *Povijest grada Nina*, Zadar, 1969., 529 et passim.

⁴ Mate SUIĆ, *Antički grad na istočnom Jadranu*, Zagreb, 1976., 241 – 251.

⁵ Maja NOVAK-SAMBRAILO, Političko-upravni položaj Nina u doba Mletačke republike, *Povijest grada Nina*, Zadar, 1969., 162.

⁶ Ante BANIĆ, *Kronika nadžupe Nin*, Poglavlje VII, 17. (Rukopis u ostavštini don Luke Jelića u Knjižnici Arheološkog muzeja u Splitu. Dalje: Kronika.)

⁷ Luigi MASCEK, *Manuale del Regno di Dalmazia*, Zadar, 1873., 122; C. F. BIANCHI, *Zara cristiana*, II, Zadar, 1879., 276.

⁸ C. F. BIANCHI, *Zara cristiana*, II, Zadar, 1879., 276.

izrabljivanja od strane vlasnika.⁹ Manfrinovu zamisao i započeta djela možemo smatrati plemenitima, tim više što je ova proizvodna grana gospodarski u nekoj mjeri ipak uzdigla grad Nin s okolicom,¹⁰ što se odrazilo i na veću brojčanost stanovništva. Unatoč tome, brojni problemi grada Nina i njegova stanovništva nisu riješeni.

Loši stambeni objekti, vlažan zrak, slab kulturni razvitak puka, nesređenost u gospodarskom pogledu, bez vojnog uporišta te plitko more i muljevite nakupine nepogodne za uplovljavanje brodova – sve je ovo negativno utjecalo na život u Ninu. Od godine do godine zemlja je prehranjivala svoje stanovništvo, ali je ono ipak bilo siromašno i loše hranjeno. Uz dnevne težačke poslove, noću su čobanili, slabo odjeveni, što je utjecalo na njihovo zdravlje. Francuzi su, kao i ostale dalmatinske krajeve, Nin ostavili iscrpljenim.¹¹ Podvučeno zajedničkom crtom, glavni je uzrok siromaštva ninskog stanovništva, pored navedenih razloga, i nebriga svih vlasti za njih. Vlast, ma bilo koja, uvijek se brine o sloju koji u društvu po njezinim mjerilima nešto znači, a u ovom slučaju radi se o siromašnom ninskom stanovništvu. Drugačije rečeno, da su Ninjani bili bogati i moćni, mijenjali bi svoj život i sami, bez države i ikoje vlasti. Usporedno prethodnoj tvrdnji, da su Ninjani u društvenom životu nešto značili ili ga ozbiljno predstavljali, država-vlast pokazala bi interes!

2. Povijesno – pravna tradicija

U doba francuskog zaposjedanja početkom 1806., Nin je jedna od četrnaest gradskih općina tadašnje austrijske pokrajine Dalmacije sa municipalnim sustavom naslijeđenim iz mletačkog razdoblja. Mletačka je vlast, pa i austrijska nakon nje, prihvatila sve gradske povlastice koje je Nin stekao tijekom ranijih stoljeća, a nalazile su se u općinskoj knjizi gradskih privilegija. Za njih je Nin bio Magnifica Communità s nizom političkih i staleških povlastica koje su sezale do vremena hrvatsko-ugarskih vladara, od kojih je temeljna bila povlastica kralja Bele IV. (26. kolovoza 1244.), a u toj se povelji izričito spominje isprava kralja Andrije (1205.),¹² zatim su za grad od posebne važnosti isprava kralja Stjepana V. (25. lipnja 1272.)¹³ i Mletačke Republike iz 1328. godine.¹⁴

Prvom uspostavom sudbenih kotareva 1798. godine, Nin je dobio prvostupanjski sud i sudca upravitelja sa zasebnim sudovanjem.¹⁵ Općinska vlast nastavila je uredovanjem

⁹ Vjekoslav MAŠTROVIĆ, Nin od pada Mletačke Republike, *Povijest grada Nina*, 199.

¹⁰ Danica BOŽIĆ-BUŽANČIĆ, Europski fiziokratski pokret u Južnoj Hrvatskoj u drugoj polovici XVIII. stoljeća, *Historijski zbornik*, Zagreb, XLV(1)/1992. (1993.), 111 – 124.

¹¹ V. MAŠTROVIĆ, Nin od pada Mletačke Republike, 214.

¹² *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije (Codex Diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae)*, IV, 240 – 241. (U navodu: CD.).

¹³ Josip KOLANOVIĆ, Zbornik ninskih isprava od XIII do XVII stoljeća, *Povijest grada Nina*, 498, 500; Eduard PERIČIĆ, Nin u doba hrvatskih narodnih vladara i njegova statutarna autonomija, *Povijest grada Nina*, 132, 133; Znanstvena knjižnica u Zadru (ZKZd), Ms. 217, Documenti riguardanti la città di Nona, fol. 1r-v.

¹⁴ Šime LJUBIĆ, *Listine*, I, 373.

¹⁵ *Raccolta di editti e proclami corsi nel regno della Dalmazia*, I, Zadar, 1799., 101 – 109.

u okvirima „Ninske plemićke općine“. Njegovi gradski magistrati djelovali su gotovo u nepromijenjenom sustavu i nazivlju baštinjenom od mletačke uprave. Iako su se sastajali svega osam puta (vidjeti tablicu 1.0), novo sudbeno i upravno ustrojstvo uspostavljeno je odlukom Dvorskog komesara za Dalmaciju Rajmunda Thurna 16. siječnja 1798. godine.¹⁶ Prema nacrtu novog upravnog i sudbenog ustrojstva Pokrajine 1805. godine koji je trebao provesti guverner Brady po naputku iz Beča, za Nin je predviđeno da ima zasebnu općinu, vijeće u koje bi ulazili predstavnici bivše plemićke, građanske, i pučke ninske zajednice.¹⁷ Ovaj prijedlog u Dalmaciji nikada nije proveden u djelo, jer su to omeli politički čimbenici koji su doveli do toga da je čitava Pokrajina potpala pod vlast novog vladara.¹⁸ Naime, uglavcima Požunskog mira od 26. prosinca 1805. i njegovom ratifikacijom 1. siječnja 1806. godine Dalmacija je pripala Napoleonu koji ju kao Pokrajinu podvrgava Italском Kraljevstvu sa sjedištem u Milanu, pa je nakon ratifikacije Požunskog mira u veljači započeo ulazak Francuza u Dalmaciju, što znači da su Nin i Ninjani postali podanici francuskog cara i italčkog kralja.¹⁹ Prvih mjeseci 1806. godine još uvijek se sastaje ninsko Plemićko vijeće. Na tim sjednicama ninski nobili zaklinju se na vjernost Franji I. i Napoleonu, ne znajući pritom da će već u studenom 1806. odlukom generalnog providura Vincenza (Vicka) Dandola to preživljeno tijelo biti u potpunosti ukinuto, poput svih drugih staleških tijela i ustanova u Dalmaciji.²⁰

1.0 Sjednice ninskog vijeća²¹

Red. br.	Nadnevak saziva sjednice	Mjesto održavanja	Knjiga zapisnika
1.	6. lipanj 1799.	Nin	LCN, III, 39 – 47
2.	14. svibanj 1801.	Nin	LCN, III, 47 – 63
3.	28. rujanj 1801.	Nin	LCN, III, 64 – 71
4.	20. lipanj 1803.	Nin	LCN, III, 72 – 72v
5.	21. srpanj 1803.	Nin	LCN, III, 73 – 77
6.	24. lipanj 1804.	Nin	LCN, III, 77 – 84v
7.	15. veljače 1806.	Zadar	LCN, III, 85 – 87v
8.	25. listopada 1806.	Nin	LCN, III, 88 – 94

¹⁶ V. MAŠTROIĆ, Nin od pada Mletačke republike, 196; Vjekoslav MAŠTROIĆ, *Razvoj sudstva u Dalmaciji u XIX. stoljeću*, Zagreb, 1959., 24.

¹⁷ DAZd, Miscellanea, svež. 8, poz. D, fol. 4.

¹⁸ V. MAŠTROIĆ, *Razvoj sudstva u Dalmaciji u XIX. stoljeću*, 48.

¹⁹ V. MAŠTROIĆ, Nin od pada Mletačke Republike, 200.

²⁰ DAZd, Štampe, kut. 11, god. 1806., broj 20/11; V. MAŠTROIĆ, *Razvoj sudstva u Dalmaciji*, 47 – 56; V. MAŠTROIĆ, Nin od pada Mletačke Republike, 201.

²¹ DAZd, SN, Liber Consiliorum Nonae, III.

3. Oblikovanje gradskih staleških struktura

Potpuno razaranje, raseljenost i smjena pučanstva, stanje je Nina i njegove okolice nakon iscrpljujućih mletačko-turskih ratova. Grad je najvećim dijelom ostao bez svog starog stanovništva i do tada izgrađenih društvenih struktura. Da bi obnovljeni grad nastavio s funkcioniranjem bilo je nužno izvršiti uključivanje vodećih obrazovanih i časnih slojeva iz šireg društva u svrhu formiranja vlasti. Prvi korak ka ostvarenju tog cilja bila je obnova Plemićkog vijeća koji je u svoj „klub“ prema propisanim kriterijima²² primalo i agregiralo ugledne pojedince i njihove potomke, ali niti jednog iz Nina. S vremenom se povećao interes za ulazak u vijeće²³ prestižnog društvenog staleža, nakon čega je uslijedio pažljiv nadzor broja članstva, pa i njegovo zatvaranje na određeni broj godina. Potvrđenim građanima, a puk da ne spominjemo, ostala su zatvorena vrata ovog sloja unatoč naporima za ulazak, zaslugama ili čak intervencijama dužda i vlade u Veneciji.²⁴ Motivi za ljubomorno čuvanje ovog statusa bili su primarno materijalne naravi: investitura u posjed, kontrola gospodarskih tokova, zadržavanje povlaštenog položaja. Krajem 18. stoljeća Plemićko vijeće bilo je voljnije odlučiti o htijenjima za potvrdu društvenog statusa ninskih uglednih došljčkih pojedinaca. Primjerice, razmotrivši zamolbu za proglašenjem i priznanjem prava nasljednog građanstva, traženog i potpisanog od devetorice Ninjana od 19. svibnja 1779. godine,²⁵ ninsko Plemićko vijeće razmotrilo je zahtjeve i, obzirom na tadašnju dekadenciju građanskog sloja u Ninu, donijelo Odluku o proglašenju potpisnika zahtjeva građanima s pravom nasljednog građanstva s pripadajućim pravima i povlasticama svojstvenim tom društvenom sloju. Odluci je prethodilo čitanje zahtjeva na sjednici Plemićkog vijeća kojoj su predsjedali savjetnici Frane Giustiniani i Nikola Mirković. Potom je uslijedilo glasovanje (ishod: 21 za, 6 protiv i jedan suzdržan glas) te su devetorica imenovanih građana Josip Jurović, Julije Doná, Mihovil Coste, Ivan Spaduzzi, Ante Grassoni, Marko Bachi pok. Josipa s braćom, Antonio Casatti, Frane Piazza i Frane Festi obznanjeni ninskim građanima s pripadajućim pravima za sebe i zakonite potomke kao drugostaleški red grada Nina. Povlastica njihovog ninskog građanstva nije nužno pretpostavljala i obitavanje u gradu, što znači da su mogli biti stanovnici drugog grada ili naselja kao ninski građani.²⁶

²² Kriteriji: ne može biti primljen onaj tko nije rođen u zakonitom braku, tko ne podnese jasno uvjerenje da se ni on sam, ni njegov otac nisu bavili mehaničkim, fizičkim poslovima ili zanatom koji „nije dostojan civiliziranog života“. DAZd, Spisi Nina (SN), Liber Consiliorum Nonae (LCN), I, fol. 14 – 15.

²³ Novi su plemići živjeli u Zadru, Pagu, Rabu, Šibeniku i drugdje, a da s Ninom i njegovom komunom nisu imali nikakve veze.

²⁴ M. NOVAK-SAMBRAILO, Političko-upravni položaj Nina u doba Mletačke Republike, 184, 185.

²⁵ DAZd, SN, LCN, II, fol. 174v – 175.

²⁶ M. NOVAK-SAMBRAILO, Političko-upravni položaj Nina u doba Mletačke Republike, 181 – 187.

4. Crkveno ustrojstvo

Ninska biskupija jedna je od većih crkvenih dijeceza u Sjevernoj Dalmaciji. Njezine su granice utvrđene nakon mletačko-turskih ratova i mletačkog razgraničenja sa hrvatskim krajevima koji su ostali pod habsburškom vlašću.²⁷ Početkom 19. stoljeća površina Ninske biskupije iznosila je oko 320 mletačkih četvornih milja. Sa istoka je Ninska biskupija graničila sa Skradinskom i Šibenskom biskupijom, na zapadu sa Senjskom a na sjeverozapadu sa Rapskom i Osorskom biskupijom. Ta je granica išla morem, a na jugoistoku je imala granicu sa Zadarskom nadbiskupijom.²⁸ U spisima iz 1809. godine nalazi se popis župa Ninske biskupije koja je uz gradsku župu (uvjetno grada Nina) imala 33 župe. Župe su bile u naseljima, tj. selima: Vir, Privlaka, Zaton, Vrsi, Poljica, Dračevac Ninski, Visočane, Poličnik, Suhovare, Smilčić, Nadin, Korlat, Perušić, Rašević, Benkovac, Lišane Benkovačke, Ervenik, Nunić, Jagodnja, Popović, Obrovac, Kruševo, Pridraga, Novigrad, Posedarje, Slivnica, Vinjerac, Ražanac, Islam Latinski, Tribanj, Seline, Starigrad i Jasenice.²⁹

U Ninskoj su biskupiji uz navedene rimokatoličke župe postojale i pravoslavne parohije: Karin, Bilišane, Žegar, Ervenik, Mokropolje, Radučić, Petrova Crkva, Rodoševci, Kistanje, Dobropoljci, Brgud, Benkovac, Kula Atlagića, Biljane, Islam Grčki i Obrovac.³⁰

U izvješću državnim vlastima 1809. godine naglašava se da su nekada sve bile sjedinjene s Katoličkom crkvom (crkvena unija), premda je to bilo hinjeno od strane pravoslavnog klera.³¹

Povijest Ninske biskupije vrlo je zanimljiva. Kroz spise i kronike provlačila se predaja koju su smatrali utemeljenom – da Ninska biskupija ima svoje početke iz apostolskog doba. Takvom bi predajom ninski biskup bio pastir apostolskog sjedišta (*episcopus sedis apostolicae*). Naime, vjerovalo se da je sveti Anselmo, komu je posvećena ninska katedrala i koji je uz svetu Marcelu glavni zaštitnik Nina, bio jedan od 72. Kristovih učenika. Ta legenda ima svoj začetak u srednjem vijeku, iz vremena sukoba ninske i splitske crkve oko pitanja crkvenog primata.³²

Danas je nedvojbeno ustvrđeno da je Nin imao biskupiju u ranokršćansko doba, s 4. na 5. stoljeće, što pokazuju najnovija arheološka iskanjanja episkopalnog kompleksa.³³

²⁷ Stanko BAČIĆ, *Franjevci u Zadarskoj nadbiskupiji*, Šibenik, 1995., 10 – 15.

²⁸ DAZd, Dijecezanski spisi, kutija 52, fasc. III, fol. 3. (U navodu: DS).

²⁹ DAZd, Spisi Kraljevske Delegacije Vlade za Dalmaciju (SKD), god. 1807. – 1810., Culto, VIII, rub. 1 – 22, filza I, sv. 29, br. 795, 7.

³⁰ DAZd, DS, kut. 52, fasc. III, fol. 3v.

³¹ DAZd, Spisi Centralnog inspektorata za bogoštovlje i upravu upražnjenih dobara, svež. 11, poz. 1, fol. 21 – 26, 34 – 36, 40; Mile BOGOVIĆ, *Katolička crkva i pravoslavlje u Dalmaciji*, Zagreb, 1993., 31, 49, 51.

³² Guerrino FERRANTE, *Notizie di Zara*, str. 143 – 146. (Ms. 727. Rukopis u ZKZd); Daniele FARLATI, *Illyricum Sacrum*, IV, Venetiis, 1769., 204 – 205.

³³ Ante UGLEŠIĆ, Tri ranokršćanska nalazišta iz okoliša crkve sv. Križa u Ninu, *Radovi Filozofskog fakul-*

Ninska biskupija u tijeku višestoljetnog postojanja nekoliko je puta bila ukidana. Prvi je put nestala za seobe naroda, obnovljena je negdje krajem 8. ili početkom 9. stoljeća, da bi je ukinuli splitski crkveni sabori; obnovljena³⁴ je za Petra Krešimira IV. i ostala takva do ukinuća 1828. godine.

Za mletačko-turskih ratova Ninska je biskupija bila opustošena kao niti jedna druga u Dalmaciji, a sam grad Nin potpuno je razoren dva puta.³⁵

Na početku francuskog vladanja Dalmacijom Nin je imao svog biskupa koji je, istina, rezidirao u gradu Zadru. Dotadašnji ninski biskup je bio Josip Grgur Scotti koji je 1806. godine postao zadarskim nadbiskupom, a koji se 1808. službeno odrekao ninske biskupije, čime je Nin izgubio svog redovitog biskupa.³⁶ Biskupija je ostala bez pastira, a kaptol s malim brojem kanonika, što je bila slika siromašne i zapuštene dijeceze koja je brzo išla prema svome kraju. Valja napomenuti da je Ninska biskupija bila predviđena za ukidanje već u neprovedenom prijedlogu Vicka Dandola.³⁷

Ninski stolni kaptol, poput drugih u Dalmaciji, srednjovjekovna je ustanova.³⁸ U punom sastavu brojio je 12 članova, u kojem su sjedila tri dignitarca ili dostojanstvenika. Prvi je kaptolski arhiđakon, drugi kaptolski arhiprezbiter, a treći je primicerij. Uz njih je bilo devet stolujućih kanonika obveznih na koralnu i dušebrižničku službu. Počasnih je kanonika ninski biskup mogao postaviti do popune s brojem sv. Anselma – 72, što je odgovaralo tadašnjem broju Kristovih učenika. Dalmacija je upravo početkom 19. stoljeća bila preplavljena mnoštvom „naslovnih“ ninskih kanonika.³⁹

I u ninskom je kaptolu arhiđakon njegov predstojnik i prvi dostojanstvenik, arhiprezbiter u pravilu župnik grada i katedralni celebrans te druga kaptolska čast, a primicerij nadstojnik kanoničkog kora i treći dostojanstvenik. Do 1810. godine ninski je kaptol

teta u Zadru, Razdio povijesne znanosti, 38, 1999., 25, i. e. 2000., 85 – 91.

³⁴ Ninska biskupija obnovljena je krajem 8. i početkom 9. stoljeća kada su Hrvati priznavali vrhovnu vlast Franaka, a Nin je kao vladarsko sjedište bio jedan od centara pokrštanja. U prilog toj tezi govori štovanje franačkih svetaca: svetog Anselma koji se navelike štuje u Galiji te štovanje svete Marcele i svetog Ambroza. Kako je Ninska biskupija isprva priznala vlast Akvilejske patrijaršije, tim više postavka o obnovi biskupije za franačke vlasti ima temelja. Patrijaršija je bila jak franački centar odakle su misionari odlazili u pokrštanje. E. PERIČIĆ, Nin u doba hrvatskih narodnih vladara i njegova statutarna autonomija, 129; Josip LUČIĆ, Nin u IX. stoljeću, *Povijest grada Nina*, Zadar, 1969., 384.

³⁵ Šime LJUBAVAC, *Storica disertazione del Contado di Zara*, 57 – 61. (Ms. 459, Rukopis u ZKZd); Seid TRALJIĆ, Nin pod udarom tursko-mletačkih ratova, *Povijest grada Nina*, Zadar, 1969., 535, 538.

³⁶ C. F. BIANCHI, *Zara cristiana*, II, 235; *Hierarchia Catholica medii et recentiores eavi*, VI, 1730. – 1779., a cura Ritzler, P. Remigius et Sefrin, P. Pirminus, Patavii, 1958., 313 – 314; Isto, VII, 1968., 219.

³⁷ Fabio LUZZATTO, La politica ecclesiastica dell'ultimo Provveditore Generale in Dalmazia (1806. – 1809.), *Archivio storico per la la Dalmazia*, Anno IX, vol. XVII, fasc. 102, Roma, 1934., 301 – 310, Slavko KOVAČIĆ, Ristrutturazione delle circoscrizioni ecclesiastiche in Dalmazia, *Ristrutturazione delle circoscrizioni ecclesiastiche in Dalmazia, Istria e Dalmazia nel periodo Asburgico dal 1815 al 1848*, a cura di G. Padoan, Ravenna, [1993], 255 – 291, Vicko KAPITANOVIĆ, Hrvatska crkva pod francuskom vlašću, *Zbornik. Sedam stoljeća Šibenske biskupije*, 135 – 156.

³⁸ Ante GULIN, *Hrvatski srednjovjekovni kaptoli Dalmacije, Hrvatskog primorja, kvarnerskih otoka i Istre*, izd. HAZU, Zagreb, 2008., 280 – 283.

³⁹ C. F. BIANCHI, *Zara cristiana*, II, 237-243.

izgubio primicerija (odreknućem) i veliki broj kanonika, da bi brojem članova spao na pet osoba: arhiđakona, arhiprezbitera i još trojicu rezidencijalnih kanonika.

Zanimljivo je da su ninski kanonici uživajući crkvene nadarbine u gradu Ninu i biskupiji nosili ponekad vrlo „zvučne“ naslove, kao primjerice nadarbenik svetog Križa kojemu se pridavao naslov dvorskog kraljevskog kapelana. Takav je naslov zabilježen kod kanonika primicerija don Josipa Žuvića iz Raba, koji je bio živ još početkom 19. stoljeća.⁴⁰

Redovničkih zajednica u gradu Ninu 1810. godine više nije bilo. Ugasle su bratovštine kao i ubožnice.⁴¹

5. Povijesno-demografska analiza popisa stanovništva grada Nina iz 1810. godine

Dana 10. listopada 1810., nakon četiri godine od uspostave francuske vlasti u Dalmaciji, izvršen je popis stanovništva grada Nina s predgrađima Varoš, Ninski Stanovi i dobra Manfrin. Popisivač je revno rednim brojevima upisao domove s pripadajućim prisutnim stanovništvom. Anagraf raščlanjujemo prema povijesno demografskim popisnim odrednicama.⁴²

2. Broj bračnih parova (muško + žensko)

Red. broj	Obitelj	Ukupno	Plemstvo	Građanstvo	Pučani
2.a	Bračni parovi	85	3	2	80
2.b	Bračni parovi s djecom	52	2	1	49
2.c	Bračni parovi bez djece	32	1	1	30
2.d	Bračni parovi koji žive soba roditelja	8	0	0	8
2.e	Bračni parovi koji žive s ocem	0	0	0	0
2.f	Bračni parovi koji žive s majkom	8	1	0	7
2.g	Bračni parovi koji žive s oženjenim bratom	9	0	0	9
2.h	Bračni parovi koji žive s neoženjenim bratom	5	0	0	5

⁴⁰ DAZd, Spisi c. k. Dvorske komisije za uređenje Dalmacije i Albanije 1797. – 1798., (SDK), sv. 25, XV, br. 1238, fol. 2, 5.

⁴¹ Roman JELIĆ, *Zdravstvo u Zadru i njegovu području*, Zadar, 1978., 84.

⁴² Povijesno demografska analiza prema popisu iz 1810. napravljena je na temelju izvora: AZN, SNB, kut. XVI, Spisi 17. – 19. st., Anagraf A/1.

2.i	Bračni parovi koji žive s udatom sestrom	0	0	0	0
2.j	Bračni parovi koji žive s neudatom sestrom	6	1	0	5
2.k	Bračni parovi koji žive s drugim obiteljskim srodstvom	7 (+1)	1	0	6 (+1)
2.l	Bračni parovi koji žive s pridruženim članom kućanstva	15	1	1	13

U popisu stanovništva iskazana je sveobuhvatna demografska slika stanovništva Nina u kritičnom trenutku nastanka popisa. Korištenjem manje-više jedinstvenog i jednostavnog obrasca za sve popisano stanovništvo, moguće je, zahvaljujući drugim institucionalnim izvorima, ustvrditi stalešku slojevitost ninskog društva: plemstvo, građanstvo i puk, kao i mali udjel pripadnika duhovnom staležu. Unutar staleža, pojedinačno i poimenično naznačena je obitelj koja obitava u istom kućanstvu, tvoreći oblik i svojstva obiteljske zajednice. Osnovna jezgra svakog društvenog sustava je obitelj, stoga smo se odredili da jednostavna – uža obitelj (muž + žena + djeca) bude temelj i odrednica daljnje povijesno-demografske analize popisa.

Na temelju brojčanih podataka, u Ninu je zabilježeno 85 užih obitelji od kojih su najbrojnije pučke (80), tri plemićke i svega dvije koje su imale građanski status. Sastav ili ustrojstvo uže zajednice promatran je kroz grupe pojedinaca koji je tvore; roditelji, djeca, obiteljski članovi: braća ili sestre, rođaci te pridruženi neobiteljski članovi: sluge. U ukupnom broju stanovništva, pučki društveni stalež zastupljen je s 93,45%, od čega 52 bračna para s djecom. Prema obiteljskim odrednicama, bračni parovi s djecom ili bez djece u plemstvu su zastupljeni s tri obitelji (3.62%), od kojih su dvije s djecom, jedna bez djece, dok posljednje, ninsko građanstvo broji svega dva para (1.29%), s djecom jedan, a drugi bez djece.

Kod plemstva i građanstva nisu zabilježeni oblici zajedničkog življenja s oba roditelja, dok je to uočljivo, i znakovito, u pučkim obiteljima – osam slučajeva. Ako ovakvo obiteljsko ustrojstvo uklopimo u društvenu zbilju Nina u razmatranom razdoblju, nameće nam se zaključak kako su različiti činitelji (gospodarski, socijalni) utjecali na nemogućnost obiteljskog raslojavanja. Zajednički život roditelja s oženjenom djecom nastavljao se u cilju nerasipanja, tj. čuvanja materijalnih dobara obiteljske matice. S ocem (udovcem) ne živi nijedan par, podjednako za sva tri staleža, dok s majkom (udovicom) stanuje sedam pučkih i jedna plemićka obitelj. Idući pokazatelji oblika življenja zorno potvrđuju obiteljsku složenost i cjelovitost, tj. višestruko kućanstvo. Kod proširene obitelji zajedničko je kućanstvo obuhvatilo sve ukućane, kao i imovinu zajednice. U prilog toj tezi ukupno devet pučkih bračnih parova živi s oženjenom braćom, pet s neoženjenima, a kod druga dva staleža nema takvih slučajeva. Ženski rodbinski članovi ostaju u obiteljskoj zajednici roditelja ili oženjene braće jedino dok su neudate. U popisu je zabilježeno pet djevojaka u obiteljima pučana,

jedna u plemićkoj, a nijedna u građanskoj obitelji. Pravilo je da ženska djeca udajom napuštaju staru obiteljsku maticu te zasnovavši svoju pripadaju novoj zajednici. Zamjetan je broj obitelji, bračnih parova, koje u zajedničkom kućanstvu žive s drugim obiteljskim srodstvom: šest (ogradbena +1) kod pučana, jedno u plemstvu. U ovu grupu ljudi ubrajamo roditelje, braću, sestre, nećake, ili šire punice, svastike, pastorka – stečene ozakonjenjem braka. Pridruženi članovi kućanstva najčešće su sluge ili sluškinje, a zastupljeni su u sva tri staleža. Prema broju obitelji, osobe ovog zanimanja najčešće su zastupljene u kućanstvima pučana (13), podjednako plemstvu i građanstvu (1). Držanjem na služnosti ove skupine, uglavnom siromašnih ljudi, pučani su, osim humane namjere, dobili pripomoć u obradi poljoprivrednog zemljišta i drugim fizičkim djelatnostima. Kod ovih zanimanja ponekad se ne navode njihova prezimena (i potpuna nepoznatost – N.N.), ili druge detaljnosti (obiteljsko podrijetlo, bračni status), stoga su u takvim slučajevima osobe na služnosti svedene na statistički broj.

2. 1. Prosječna veličina obitelji ($M+Ž$)

Društveni stalež	Veličina obitelji	Veličina kućanstva
Plemstvo	3.6	4.3
Građanstvo	2.5	3
Pučani	4.6	5.1

Veličina uže obiteljske jezgre triju staleža sagledana je kroz izražene brojčane pokazatelje muške i ženske djece, dok na temelju pridruženih članova neobiteljskog svojstva sagledavamo veličinu kućanstva. Kod 80 pučkih parova s djecom ili bez nje, prosječna veličina obitelji iznosi 4.6 člana, dok je veličina kućanstva 5.1 članova. Obzirom na zastupljenost ninskog plemstva njihove obitelji broje 3.6 člana, a kućanstvo im je uvećano na 4.3 člana. Građanstvo kao najmanje zastupljeni društveni stalež, svega dvije obitelji, ima prosječan broj od 2.5 članova, i 3 kućanstva.

2.2. Broj muške djece

Društveni stalež	Do 12. god. života	Od 13. do 15. god. života	Ukupno
Plemstvo	0	0	0
Građanstvo	1	0	1
Pučani	53	10	63

Strukturu prema spolu i dobi izrazit ćemo prema udjelu muške i ženske djece svih staleža kroz dvije starosnodobne podjele. Prva dobna granica odnosi se na maloljetnost,

dok druga odgovara crkvenom poimanju sakramentalne zrelosti i punoljetnosti. Naime, Katolička je crkva osobu smatrala punoljetnom s navršениh 12 godina. Unutar pučkih obitelji najviše je muške djece (53) u dobi do 12 godina, kod građanstva jedno, a plemstva nijedno muško dijete tog uzrasta. Ove podatke tumačimo velikom rodnošću, ali i smrtnosti, jer u strukturi obitelji ne uočavamo veći broj djece. Već smo istakli da je prosječna veličina pučke obitelji 4.6 članova. Jednako tako 10-ero muške pučke djece ispunjava kriterije crkvene punoljetnosti nakon 12. godine, ali ne i svjetovnu koja se računa nakon 15. godine. Stoga možemo zaključiti da su pripadnici pučkog staleža najvitalniji dio ninskog stanovništva. U ovoj skupini plemićka i građanska djeca nisu zastupljena. Sveukupno je popis zabilježio 64 muške djece ovih uzrasta.

2.3. Broj ženske djece

Društveni stalež	Do 12. god. života	Od 13. do 15. god. života	Ukupno
Plemstvo	0	0	0
Građanstvo	1	0	1
Pučani	58	5	63

U obiteljima triju staleža, ženska su djeca slično muškom broju zastupljena unutar ove spolno-dobne strukture. Maloljetne pučanke najbrojnije su do 13 godine, ukupno 58, dok je iz građanskog sloja samo jedna, a plemićkog nijedna. Najveći je udjel crkveno zrelih pučanki (5), a kod plemstva i građanstva najmanji (0), što je objašnjivo obzirom na tanku zastupljenost ovih staleža. Razvidno je da je pučko žensko stanovništvo u svojoj fertilnoj dobi zamašnjak prirodnog kretanja stanovništva u Ninu.

2.4. Broj neoženjenih

Društveni stalež	Od 16. do 30. god. života	Od 31. do 40. god. života	Od 41. god.
Plemstvo	0	0	0
Građanstvo	0	0	0
Pučani	15	1	0

Udjel neoženjenih (i neudatih) razmatran je kroz nekoliko odrednica; svjetovna punoljetnost koja je podijeljena u tri dobne skupine, do 30. i od 31. – 40., te nakon 41. godine života unutar triju staleža. U punoljetnoj dobi do 30. godine najviše (15) je muškaraca iz puka. Razlog neženstvu (sukladno htijenju) je nemogućnost zasnivanja vlastite obitelji zbog materijalnih prepreka, neimaštine, odnosno siromaštva u Ninu i uopće tom kraju. Toj tezi pridodajemo činjenicu o postojanju višestrukih obitelji

u istom kućanstvo, što je neženjama jednako otegotni čimbenik za novo proširenje. Ipak, samo je jedan slučaj neoženjenog muškarca iz puka u dobi od 31. – 40. godine, što ukazuje na to da se materijalne ili druge prepreke nekako riješe kroz desetogodišnji vremenski raspon. Iznad 41. godine nema neoženjenih. Plemićke i građanske zajednice u ovim razdjelnicama nisu zabilježene. Napominjemo da u zbroju nisu razmatrani samci i samice, kao ni članovi obitelji koji žive u zajedničkom kućanstvu s glavom obitelji (kućedomaćinom) – a nisu oženjeni ili udate, već su oni zasebno obrađeni u kategoriji samaca.

2.5. Broj neudatih

Društveni stalež	Od 16. do 30. god. života	Od 31. do 40. god. života	Od 41. god.
Plemstvo	3	0	0
Građanstvo	0	0	0
Pučani	6	0	0

Kao i kod skupine neoženjenih, tako u manjem broju (6) djevojke iz pučkih obitelji ostaju neudate do svoje 30. godine. Razlozi mogu biti slojeviti, ali je činjenica da udajom napuštaju obiteljsku ćeliju, ne dijele kućanstvo s roditeljima i braćom. Valja imati na umu da je u ovim krajevima, pogotovo u razmatranom vremenskom razdoblju, vladala uobičajena poruga na štetu neudatih. Tri su neudate plemkinje, dvije žive s roditeljima, a jedna u kućanskoj zajednici s udatom sestrom. U ovim skupinama nema građanki.

2.6. Obitelji koje imaju sluge

Društveni stalež	Plemstvo	Građanstvo	Pučani
Muške sluge	0	0	7
Životna dob	0	0	16.3
Broj sluga	0	0	8

Plemićke i građanske obitelji nemaju muške sluge. Iako same siromašne, sedam pučkih obitelji udomljuju ukupno osam sluga koji im očito služe kao ispomoć u težačkim poslovima. To znači da je na služnosti u svakoj obitelji po jedan sluga, osim u jednoj gdje su dva. Sluge su bili punoljetni, ali mlađe dobi što potvrđuje brojka prosječne starosti oko 16 godina. Nemajući podatke (iz popisa) o srodstvu s kućedomaćinom, mogli bismo zaključiti da se boravak sluga najvjerojatnije povezuje s rodbinskom ili poznaničkom svezom s udomiteljem. Za razliku od sluškinja, kod muških se u popisu

stanovništva donekle pravilno bilježe glavne skupine popisnih obilježja. Ipak, nedostaju podatci za bračno stanje i mjesto ranijeg obitavanja. Ovdje smo se morali poslužiti raznovrsnim arhivskim izvorima kako bismo ovakvim slučajevima donekle mogli ući u trag.

2.7. Obitelji koje imaju sluškinje

Društveni stalež	Plemstvo	Građanstvo	Pučani
Ženske sluge	2	1	8
Životna dob	22.5	46.0	16.5
Broj sluga	2	1	11

Ženske sluge zastupljene su u sva tri staleža. U osam pučkih obitelji služi 11 sluškinja različitog porijekla. Zaključujemo da neke obitelji na služnosti imaju više od jedne sluškinje. Uglavnom su to sirotice i mlade djevojke prosječno stare 16.5 godina. Manjkavost u popisu stanovništva je ta što u nekim slučajevima iste ne bilježi imenom i prezimenom, već prema mjestu iz kojeg su doselile, primjerice „Arbanaška“, „Šibenka“, samo imenom, pa i oznakom: n(omen) n(escio). Kod plemstva su dvije sluškinje, u svakoj obitelji jedna – prosječno stare oko 22.5 godine. Starija sluškinja (46 godina) služila je u jednoj građanskoj obitelji. Obzirom da je ovaj popis ninskog stanovništva nastao u kritičnom trenutku (10. listopada 1810.), možemo samo utvrđivati trenutačne podatke. Kod periodičnih popisa bilo bi zanimljivo uvidjeti koje su se sluge ili sluškinje još nalazile u Ninu. Vjerojatno su određeno vrijeme obitavali na dobru glave obitelji i kućanstva, do sklapanja vlastitog braka (riječ je o mladim ljudima) ili nekih drugih sretnijih životnih prilika.

2.0. Broj udovaca (M)

Red. broj	Obitelj	Plemstvo	Građanstvo	Pučani
3.a	Udovci s djecom	0	0	4
3.b	Udovci bez djece	0	0	0
3.c	Udovci s muškom djecom	0	0	3
3.d	Udovci s ženskom djecom	0	0	1
3.e	Udovci koji žive s oba roditelja	0	0	0
3.f	Udovci koji žive s ocem	0	0	0
3.g	Udovci koji žive s majkom	0	0	0

3.h	Udovci koji žive s oženjenim bratom	0	0	0
3.i	Udovci koji žive s neoženjenim bratom	0	0	0
3.j	Udovci koji žive s udatom sestrom	0	0	0
3.k	Udovci koji žive s neudatom sestrom	0	0	0
3.l	Udovci koji žive s drugim obiteljskim srodstvom	0	0	0
3.m	Udovci koji žive s pridruženim članom kućanstva	0	0	1

U ninskom je popisu iz 1810. godine iz sviju staleža ukupno iskazano 4 udovca, jedino u redovima pučana. Među njima trojica žive s muškom djecom, a jedan s ženskim djetetom. Primjer je mlađeg udovca (40. godina) koji ima četiri malodobna sina, pa je očito da je ostao udovac zbog problema i posljedica ženine trudnoće. U njegovom je kućanstvu zabilježena ženska osoba drugog prezimena, stara 36 godina, težakinja, što može značiti da žive nevjenčano ili je samo na služnosti u krnjoj obitelji udovca. Na drugom primjeru udovac živi s djecom (m – ž), od kojih su se neka oženila, te s nevjestama i unučadima. Ostali žive s malodobnim muškim djetetom, kao i udovac koji ima jednu kćer.

3.1. Prosječna veličina obitelji (M)

Društveni stalež	Veličina obitelji	Veličina kućanstva
Plemstvo	0	0
Građanstvo	0	0
Pučani	4.5	4.7

Veličina obitelji i kućanstva jedino se iskazuje kod udovaca iz pučkog sloja. Kod njih u obitelji živi u prosjeku 4.5 član, a uvećan brojem pridruženih nesrodnika kućanstvo u prosjeku ima 4.7 člana.

3.2. Broj muške djece

Društveni stalež	Do 12. god. života	Od 13. do 15. god. života	Ukupno
Plemstvo	0	0	0
Građanstvo	0	0	0
Pučani	4	1	5

U obitelji udovaca prevladavaju malodobna muška djeca. Najvećim brojem su uzra-

sta do 12. godine života, tek jedan slučaj starijeg (13 do 15 godina) tj. crkveno punoljetnoga.

3.3. Broj ženske djece

Društveni stalež	Do 12. god. života	Od 13. do 15. god. života	Ukupno
Plemstvo	0	0	0
Građanstvo	0	0	0
Pučani	1	0	1

Prema popisu naznačen je jedini slučaj gdje udovac obitava s jednim, također malodobnim ženskim djetetom.

3.4. Broj neoženjenih

Kako je istaknuto, od četvero udovaca u Ninu, tri žive s malodobnom muškom djecom, stoga nisu mogli biti uključeni u raščlambu prema ovim spolno-dobnim odrednicama.

3.5. Broj neudatih

Ista tvrdnja vrijedi kao i za odrednicu 3.4.

3.6. Obitelji koje imaju slugu

Nijedan ninski stalež u obiteljima udovaca nema muških sluga.

3.7. Obitelji koje imaju sluškinje

Izvor – popis stanovništva ne bilježi osobe ovog zanimanja u obiteljima udovaca. Međutim, moguće je da upisana težakinja doista služi u jednoj takvoj obitelji, osim ako nije razlog življenje u nevjenčanoj zajednici s udovcem i njegovom djecom.

3.0. Broj udovica (Ž)

Red. broj	Obitelj	Plemstvo	Građanstvo	Pučani
4.a	Udovice s djecom	1	0	4
4.b	Udovice bez djece	1	0	1
4.c	Udovice s muškom djecom	0	0	3

4.d	Udovice s ženskom djecom	0	0	1
4.e	Udovice koje žive s oba roditelja	0	0	0
4.f	Udovice koje žive s ocem	0	0	0
4.g	Udovice koje žive s majkom	0	0	0
4.h	Udovice koje žive s oženjenim bratom	0	0	0
4.i	Udovice koje žive s neoženjenim bratom	0	0	0
4.j	Udovice koje žive s udatom sestrom	0	0	0
4.k	Udovice koje žive s neudatom sestrom	0	0	0
4.l	Udovice koje žive s drugim obiteljskim srodstvom	0	0	0
4.m	Udovice koje žive s pridruženim članom kućanstva	1	0	1

Iz sviju društvenih staleža, u Ninu je prema popisu ukupno zabilježeno 5 udovica, najviše iz pučkog sloja (4). Od toga tri udovice imaju mušku djecu, jedna žensko, dok jedna nema potomaka. U popisu nema primjera da je i ti jedna žena dobila izvanbračno dijete, što bi popisivač sigurno ubilježio s „illegittimo“ ili „naturale“. Lokalna zajednica takvu je životnu realnost na valu patrijarhalnog i krutog mentaliteta oštro osuđivala, a osobe odbacivala i prezirala. Pučke udovice žive same s djecom (m – ž), i oženjenom, samo u jednom slučaju sa sluškinjom kao pridruženim članom kućanstva. Po zanimanju su težakinje, osim jednog slučaja sobarice koja je služila ninskog vikara. Kod plemstva jedna je udovica bez djece. Živi sa sluškinjom i njezinom kćeri koje je popisivač označio kao sirotice.

4.1. Prosječna veličina obitelji (Ž)

Društveni stalež	Veličina obitelji	Veličina kućanstva
Plemstvo	1.0	3.0
Gradanstvo	0	0
Pučani	2.5	2.6

Prema broju ukućana obiteljskog srodstva i neobiteljskog svojstva, moguće je utvrditi veličinu obitelji iz redova ninskih staleža iz kojih su udovice. Prosječna veličina obitelji kod pučanki iznosi oko 2.5 člana, odnosno 2.6 za onu obitelj uvećanu brojem pridruženih ukućana. Obitelj jedine udovice, porijeklom plemkinje, je jednostavna, obiteljskim obilježjem samačka, ali uvećana nesrodnim članovima pa joj je veličina s prosjekom od 3 člana.

4.2. Broj muške djece

Društveni stalež	Do 12. god. života	Od 13. do 15. god. života	Ukupno
Plemstvo	0	0	0
Građanstvo	0	0	0
Pučani	6	0	6

Plemićke i građanske obitelji udovica nemaju maloljetnu mušku djecu. Ukupno šestero djece u dobi do 12. godine potječu iz obitelji udovica pučkog sloja. Možemo zaključiti da su to mala djeca bez očeva, ostavljena na brigu majkama.

4.3. Broj ženske djece

Nijedan ninski stalež u obiteljima udovica nema žensku djecu.

4.4. Broj neoženjenih

Nijedan ninski stalež u obiteljima udovica nema punoljetnu neoženjenu mušku djecu.

4.5. Broj neudatih

Društveni stalež	Od 16. do 30. god. života	Od 31. do 40. god. života	Od 41. –
Plemstvo	0	0	0
Građanstvo	0	0	0
Pučani	1	0	0

Unutar starosno-dobne odrednice (16. – 30. godine), jedan je upis iz pučkog sloja obitelji udovica gdje je neudata ženska osoba.

4.6. Obitelji koje imaju sluge

Nijedan ninski stalež u obiteljima udovica nema muške sluge.

4.7. Obitelji koje imaju sluškinje

Društveni stalež	Plemstvo	Građanstvo	Pučani
Ženske sluge	2	0	1
Životna dob	32.5	0	20.0
Broj sluga	2	0	1

Kao pridruženi članovi u zajedničkom kućanstvu pučanki i plemkinja – udovica, na služnosti su jedino ženske sluškinje. Imućnija udovica iz plemstva na služnosti ima dvije sluškinje prosječne životne dobi oko 32.5 godina. Jedina sluškinja od 20 godina nalazila se kod udovice iz ninskog puka.

4.0. Broj samaca (nositelji kućanstva)

Redni broj	Obilježja	Plemstvo	Građanstvo	Pučani
5.a	Samac/samkinja – žive sami	1/1	0/0	4/0
5.b	Koji-a živi s oženjenim bratom	0/0	0/0	0/0
5.c	Koji-a živi s neoženjenim bratom	0/0	0/0	0/0
5.d	Koji-a živi s udatom sestrom	0/0	0/0	0/0
5.e	Koji-a živi s neudatom sestrom	0/0	0/0	0/0
5.f	Koji-a živi s drugim obiteljskim srodstvom	1/0	0/0	2/0
5.g	Koji-a živi s drugim pridruženim članom	0/1	0/0	1/0

Samci ne tvore obiteljsku zajednicu, već kućanstvo u kojem osim užeg ili šireg obiteljskog srodstva stanuju i drugi pridruženi članovi kao osobe na služnosti.

U popisu muške samce uočavamo u pučkom (5) i plemićkom sloju (1). Pučani samci popisani u vlastitom kućanstvu, a prosječno su stari oko 21.5 godinu. Obnašali su težačke i poslužničke poslove, jedan nadstojničke na privatnom dobru. Zanimljiva su dva upisa obzirom na popisno načelo: prvi unovačenog samca, a popisan je kao prisutno stanovništvo, te drugi primjer osobe za koju je pribilježeno da je odselila. Samci su kućanstvo dijelili sa užim srodstvom (2), a jedan sa nesrodnikom – slugom. Jedini iz plemićkog staleža, samac star 46 godina stanovao je s malodobnom nećakinjom. Kod građanstva nema samaca. Jedina samkinja u Ninu bila je iz plemićkog staleža koja je u istom kućanstvu živjela s pridruženim nesrodnim članovima.

5.0. Udjel stanovništva prema staležima – broj članova

Uk. br. stan.	Plemstvo	Građanstvo	Pučani	Duh. osobe	Udio plemstva	Udjel građanstva	Udjel pučana	Udjel duh.os.
386	14	5	360	7	3.62%	1.29%	93.45%	1.81%

Raščlambom ninskog popisa iz 1810. godine došlo se do pouzdanih podataka kako što su trenutačan ukupan broj stanovnika, društveno-staleška slojevitost i koliki je nje-

zin udjel u demografskoj slici grada. Na temelju popisnog obilježja, Nin je ukupno brojio 386 stanovnika. U iskazanoj društvenoj strukturi, među Ninjanima su pripadnici stanovništva od pučkog, građanskog, pa sve do plemićkog staleža. Ukupnom broju stanovnika prema broju pojedinaca najviše su pridodali pučani (360), udjelom od 93.45%. Ovakav postotak potvrđuje tezu o nategnutim urbanim atribucijama Nina, bez obzira na njegovu prošlost i povijesno-pravni značaj. Brojem od 14 članova iz tri plemićke ninske obitelji, plemstvo u ukupnom broju stanovnika ima skromni udjel od svega 3.26%. Uglavnom su to državni namještenici ili posjednici sa obiteljima. Sloj građanstva (steknutog ili potvrđenog od vijeća) je „tanak“, svega pet članova s udjelom od 1.29%. I ova malobrojna skupina vezu s Ninom ostvarila je preko obnašanja službe. Sedam osoba iz katoličke crkvene strukture tvorilo je duhovni stalež, koji s udjelom od 1.81% čine ukupan broj popisano stanovništva.

7.0. Stanovništvo prema broju obitelji/kućanstava

Broj obitelji	Broj članova	Veličina obitelji	Broj kućanstava	Broj članova	Veličina kućanstva	Kućanstva - obitelji (razlika)
75	320	4.26	60	331	5.51	11 (0.09%)

Zahvaljujući pojedinačnom i poimeničnom broju upisnika došlo se do broja obiteljskih zajednica, njezine veličine, a jednako se tako prema pridruženim članovima mogao utvrditi broj i veličina kućanstava. Ninski anagraf iz 1810. godine iskazao je 75 obitelji, 320 duša, s prosječnom veličinom obitelji oko 4.26 člana. Kućanstava je bilo 60, što znači da je određeni broj obitelji živio u istom kućanstvu višestrukih obitelji. Nadalje, u dobivene zbrojne podatke uključeni su udovci i udovice, također s odrednicama za tumačenje obiteljske zajednice. Valja imati na umu da neke popisane obitelji ne žive sa svojim potomstvom, bilo zbog ženidbe/udaje ili nekog drugog razloga. Veličina ninskih kućanstava bila je 5.51 član, odnosno uvećano za 11 ili 0,09% koliko je bilo više pridruženih obiteljskih i nesrodnih članova u zajednici.

8.0. Udjel stanovništva prema spolu

Ukupan broj stanovnika	Muško stanovništvo	Udio muškog stanovništva	Žensko stanovništvo	Udio ženskog stanovništva	Odnos M – Ž	Odnos Ž – M
386	189	49.01%	197	51.28%	- 4.23%	4.06%

U raščlambi vitalnih procesa ninskog stanovništva od ukupnog broja stanovnika, 189 otpada na muško (49.01%), a 197 (51.28%) pojedinki na žensko stanovništvo. Uočavamo da je u odnosu na muškarce, nešto više (4.06%) ženskog stanovništva, od-

nosno manje muškaraca za – 4.23%. Manjak muške populacije vjerojatno se može protumačiti novačenjem, ratnim stradalništvom – obzirom na povijesne i političke prilike Nina i tog kraja, nezdravom vlažnom klimom i teškim fizičkim poslovima. Ipak, mali je to postotak „viška“ žena, jer su i one bespoštedno trpjele kao i ninski muškarci i snosile sve društveno-životne uvjete s posljedicama.

U daljnjoj raščlambi ninskog stanovništva moguće je, na temelju bilješki za pojedinu osobu iz popisa, pratiti gospodarsku strukturu grada Nina. Prvo nam se nameće podjela u užem smislu: zanimanje i gospodarska djelatnost; a potom širem: položaj u zanimanju, gradsko, mješovito i pučko kućanstvo. Gospodarska slika Nina iz 1810. godine prema zastupljenosti pojedinih djelatnosti jednostavnog je piramidalnog izgleda.

Od državnih „visokopozicioniranih“ namještenika bila su trojica: načelnik, sudac i njegov pristav (pomoćnik). Strukturi koja je financirana od vlasti pridodajemo ugovornog liječnika, teklića i gradskog nažigača. Službu javnog bilježnika (veneta auctoritate) obavljala je jedna osoba u Ninu, koja se poslije odselila u Zadar.

Iako 1810. godine Nin nije imao vojno-strateški značaj, u njemu su obitavala tri aktivna časnika (nadpobočnik, dočasnik poručnik i nadnarednik) te jedan isluženi kapetan nekadašnje mletačke vojske.

Nadzorničke poslove privatnog imanja obnašala su trojica doseljenika sa sjevera Italije. Vlasnik, markiz Manfrin nije popisan 1810. što govori kako nije živio u Ninu, već je svoje poslovanje povjerio ljudima koje je za to plaćao.

Među obrtnicima bilježimo drvodjelca i zidara, koji su vjerojatno vršili manje gradnje ili popravke. Svega su dva trgovca, očito sitnim potrepštinama. Siromašno stanovništvo Nina živjelo je od vlastite proizvodnje, a za potrošnju nije bilo sposobno. Blizina jakog trgovačkog središta Zadra značila je nešto jedino nekolicini iz višeg sloja. U gradu je jedan krčmar – očito usputno odmorište. Zanimljivo da u Ninu među obrtnicima nema postolara – što ukazuje da puk uopće nije nosio cipele, već opanke. Stoga nije niti malo sramotna konstatacija ako se Nin nazivao gradom opanka.

U društvenoj strukturi ukupno je 360 pučana s udjelom 93.45%, mahom težaci (63 muških, 23 ženskih) ili sluge (19 muške, 9 ženske).

Zbog plitkog mora kojim je okružen, pristupačan je samo za male brodove što se odrazilo i na gospodarsku orijentaciju njegova stanovništva.

6. Povijesno–demografska rekonstrukcija stanovništva Nina prema popisu 1810. godine

Popis stanovništva grada Nina i njegova predgrađa (Varoš, Ninski Stanovi, dobro Manfrin) od 10. listopada 1810. godine za vrijeme francuske uprave pruža sliku još uvijek staleški uređene komune, premda je ninsko Plemićko vijeće bilo raspušteno i uspostavljena je općinska uprava građanskog tipa. Naime pripadnici nekadašnjeg plemićkog sloja ne tituliraju se plemićkim naslovima, ali što je bitnije, imaju vodeću ulogu

u političkom i gospodarskom životu grada bez obzira na to što načelno više nemaju monopol vlasti. Za razliku od drugih gradova u zadarskom distriktu u Ninu uočavamo vrlo tanak sloj plemstva, vodećeg društvenog staleža toga vremena, svega tri obitelji, bračne zajednice muža i žene s djecom, i jednu udovice s pridruženim članom kućanstva.

a) Plemićki stalež

U staleški uređenom društvu koje se u Ninu manje zrcalilo nego u drugim gradovima zadarskog distrikta, u popisu stanovništva razlučena je i istaknuta društvena slojevitost od plemstva, građanstva do običnog puka.⁴³ Pripadnici plemićkog staleža u Ninu nisu naslovljeni uobičajenim oznakama ili kraticama za svoj sloj – „Nobil Signor“ (Nob. Sigr.), nego samo imenom i prezimenom. Zahvaljujući podatcima iz drugih izvora moglo se prići rekonstrukciji ninskog plemstva kako obitelji tako i pojedinaica njihovih loza.

Leoni. U popisu stanovništva prvoupisana je osoba bio upravitelj ninskog pomirbenog suda Stjepan Leoni, uz članove svoje obitelji: ženu Petronilu i dvije kćeri, Andrijanu i Jелenu; te sluškinju s njenom kćeri kao pridruženim članicama Leonijeva kućanstva. Uz grad Nin Leonijevi su raznim visokim i uglednim službama povezani od vremena mletačke uprave kada je ninskim biskupom bio Bernard Dominik Leoni, porijeklom iz Kotora u Boki.⁴⁴ Biskupov sinovac Stjepan bio je ninski komendatarni opat sv. Ambroza,⁴⁵ a kasnije biskup u Novigradu istarskom. Leoni je stara kotorska obitelj poznata po mletačkim časnicima ili svećenicima u izvorima od kraja 17. stoljeća. U gradu Kotoru za Vicka Leonija iskazana je njegova pripadnost kotorskom građanstvu, ali i plemstvu obližnje, male Paštovičke općine sa sjedištem u Svetom Stefanu.⁴⁶ U terminaciji generalnog providura iz 1736. godine, za časnika Stjepana Leonija iskazano je njegovo kotorsko građanstvo i paštovičko plemstvo (*Nobile di Pastrovichio, e Cittadino di Cattaro*).⁴⁷ U popisu kotorskog stanovništva iz 1784. godine,⁴⁸ zabilježene su dvije obiteljske zajednice prezimena Leoni; prva je zajednica od osam članova gospodina (*Signor*) Kristofora Leonija, a druga gospodina Trifuna s četiri člana obitelji. U Plemićko su vijeće grada Nina bili upisani 24. lipnja 1804. braća Stjepan i Trifun Leoni sinovi

⁴³ Staleške organizacije u zadarskom distriktu nalazimo jedino u gradovima Zadru, Ninu, Pagu i Rabu. Na zadarskim otocima i zaleđu nema ni plemstva ni građanstva. O njihovim pravima i povlasticama, ustrojstvu i funkcioniranju njihovih tijela usp. DAZd, Spisi c. k. dvorskog komesara grofa Petera od Goëss (1802. – 1805.), „Privileggi“, svež. 2, fasc. II, fol. 129 – 132, 132 – 136, 144–150v.

⁴⁴ *Hierarchia Catholica medii et recentioris aevi*, V, 1952., 292.

⁴⁵ Ivan OSTOJIĆ, *Benediktinci u Hrvatskoj*, III, Split, 1965., 288; *Hierarchia Catholica medii et recentioris aevi*, VI, 68.

⁴⁶ DAZd, Spisi generalnih providura (SGP), kut.65, Alvise Mocenigo (1692. – 1702.), L. IV, fol. 270.

⁴⁷ DAZd, SGP, kut. 111, Daniel Dolfin (1735. – 1738.), L. I, fol. 57v – 58.

⁴⁸ Gligor STANOJEVIĆ, Nekoliko statističkih podataka o Boki Kotorskoj iz sredine 18. stoljeća, *Spomenik SANU*, CV, NS, 7, Beograd, 1956., 36, 38.

pok. Bernarda.⁴⁹

Mirković. Sloju starog paškog plemstva⁵⁰ pripada ubilježeni načelnik Josip Andrija Mirković. Rođen je u Pagu, u staroj plemenitaškoj obitelji, od oca Aurelija Maksima i majke Batistine Giustiniani, porijeklom iz Genove. Godine 1792. Josip Andrija ženi se Franciskom (Francicom) Pasini,⁵¹ a 20. srpnja 1796. primljen je u plemstvo grada Zadra.⁵² Na zadnjoj sjednici plemića grada Nina koja je održana 1806. u Zadru, zabilježen je kao savjetnik Plemićkog vijeća.⁵³ Mirkovići su na Pag doselili iz obližnjeg Baga, današnjeg Karlobaga u XIV. stoljeću, prebjegavši uslijed dinastičkih nemira iz Sjeverne Hrvatske. Plemići su bili u Karlobagu, primljeni su u paško plemstvo, a u brojnim ograncima su isticali plemstvo gradova Raba, Senja, Nina i Zadra. Godine 1503. dobili su naslov palatinskih grofova, 1578. viteško plemstvo Austrijskih nasljednih zemalja, i 1583. plemstvo Ugarsko-hrvatskog kraljevstva.⁵⁴

Nievo. Liječnik Cezar Nievo našao se u gradu Ninu vršeci službu ugovornog liječnika na Manfrinovom dobru.⁵⁵ Njegova obitelj rimskog je porijekla koja se u 13. stoljeću doselila u Vicenzu. Godine 1333. Balsanellu Nievu doznačena su feudalna dobra u okolici toga grada, što je istoj obitelji omogućilo materijalni uspon, a nekoliko stoljeća kasnije, 1611. godine postaju članovi Plemićkog vijeća grada Vicenze. I prije te godine, već 1607. kao i 1615. u javnim se dokumentima naslovljavaju kao *conti*, a taj je visoki naslov obitelji Nievo potvrđeno dukalom 1773. godine. Članovi loze od koje potječe „ninski“ Cezar (Cesare) Nievo potječu od Ivana (Giovannia), Balsanellovog sina koji je bio infeudiran 1352. godine. Poblize je liječnik Cezar sin Ivana Krstitelja (Giovannia Battiste) i Klare (Chiare) Menegazzi. Rođen je 30. studenoga 1768. u Vicenzi.⁵⁶ Diplomirao je medicinu 22. kolovoza 1790. u Padovi, a u doktorskoj mu diplomi pored osnovnih generalija stoji da je vicentinski plemić.⁵⁷ Kao ugovorni liječnik stiže u Dalmaciju, u grad Nin, gdje s vremenom postaje posjednik i općinski načelnik.⁵⁸ Mijat Sabljar zabilježio ga je kao slikara amatera.⁵⁹ U novoj sredini oženio se Ivanom Muzio,

⁴⁹ DAZd, SN, LCN, III, fol. 77.

⁵⁰ *Hrvatska enciklopedija*, 7, 347.

⁵¹ Marko Lauro RUIĆ, *Blasone Genealogico di tutte le famigle nobili della città di Pago, con molte de cittadini che con esse si apparentarono o dalle medesime ebbero l'origine. Serie delle famigle presenti et estinte, della successione de Canonici, et altre Dignità della Chiesa di Pago, e de Pubblici Rappresentanti*. 1784., fol. 39, 44, (Rkp. 43 u DAZD).

⁵² ZKZd, ms. 704. *Libri consiliorum comunitatis Jadrae*, VIII, fol. 79v. (U navodu: LCJ).

⁵³ DAZd, SN, LCN, III, fol. 85.

⁵⁴ Miroslav GRANIĆ, *Paški grbovnik*, Split, 2002., 65 – 69.

⁵⁵ R. JELIĆ, *Zdravstvo u Zadru i njegovom području*, 85, 99.

⁵⁶ Francesco SCHRÖDER, *Repertorio genealogico delle famigle confermate e dei titolati nobili esistenti nelle Provincie Venete*, I, Venezia, 1830., 71 – 73.

⁵⁷ DAZd, Spisi Pokrajinske Intendance za Dalmaciju (1810.-1813.), Filza II, poz. 346. Diploma Cesare Nievo, 1790.

⁵⁸ *Almanacco provinciale della Dalmazia per l'anno 1817.*, Zadar, 1817., 81.

⁵⁹ Mijat SABLJAR, Rab, Putna bilježnica, br. 6, 15 (Ostavština Mijata Sabljara. Rukopis u knjižnici Uprave za zaštitu kulturne i prirodne baštine u Zagrebu.).

i po njenoj smrti ostao udovac. U popisu stanovništva 1810. zabilježeno je da živi s malodobnom nećakinjom. Zbog bolesti seli iz nezdravog Nina u Zadar u kojem umire od astme u 58. godini. Prema zapisu u matičnoj knjizi umrlih grada Zadra čitamo da je nobil signor Nievo preminuo 31. prosinca 1826. u kući Šimuna Agazzija, u Ulici sv. Marije, na kućnom broju 114.⁶⁰ Iz navedenoga se može izvesti zaključak da je Cezar Nievo pripadnik sloja doseljenog plemstva u gradu Ninu jer ni on niti itko od njegovih nije bio pripadnik ninskog Plemičkog vijeća.

Donà. Pripadnici su glasovite mletačke patricijske obitelji Donà⁶¹ koja je bila u srodstvu s rapskim Semitecolima.⁶² Zbog nepoštivanja mletačkih propisa o endogamnom sklapanju brakova mletačkog patricijata, obitelj je izgubila pravo mletačkog plemstva i time postala famiglia decaduta.⁶³ Od 18. stoljeća bilježi se njihova nazočnost u Dalmaciji kada Justin Donà pok. Justina Anđela, od ninskog Vijeća 1762. traži investituru na slobodne zemlje što mu je udovoljeno, opravdavajući tvrdnjom da je dugo godina nastanjen u Ninu u kojem obnaša dužnost kancelara zdravstvenog ureda (*cancelliere della sanità*) i oženio se u Ninu.⁶⁴ Njegov sin Julije (Giulio) dana 2. svibnja 1793. godine upućuje ninskom knezu, savjetnicima i Vijeću zamolbu za upis u ninsko plemstvo navodeći svoje obiteljske statusne korijene: izvorno mletačko plemstvo, a nakon gubitka tog prava mletačko građanstvo kao i stečeno ninsko građanstvo 1779. godine. Netom prihvaćena zamolba zabilježena je u knjizi zapisnika Vijeća, a sam čin primanja u Plemičko vijeće izvršen tek 24. lipnja 1804. godine, za nove austrijske uprave, čime je Julije Donà bio primljen i uveden u Plemičko vijeće.⁶⁵ U popisu 1810. godine tim je prezimenom zabilježena jedino Viktorija, udovica Anđelova, koja je živjela u zajedničkom kućanstvu sa sluškinjom i njezinom kćeri.

Giustiniani. Pripadnici ovog roda potječu iz stare denoveške plemićke obitelji (*nobili di Genova*) kojoj je car i kralj Sigismund 17. svibnja 1413. godine podijelio naslov palatinskih grofova.⁶⁶ U Ruićevu *Blasone genealogico* bilježi se u Pagu doseljenička obitelj Ivana (Giovannia) Giustinianija koji je od 1758. do 1761. godine za uprave kneza Jerolima Bragadina obnašao službu kancelara.⁶⁷ Već 1772. iznosi se tvrdnja da se doselio u Nin kad je od Plemičkog vijeća dobio na plodouživanje nešto općinske zemlje. U ninsko plemstvo primljen je 26. kolovoza 1775.⁶⁸ Prema podatku kumstva

⁶⁰ DAZd, Matične knjige (MK), Zadar, Inv. br. 1516, str. 149 – 150.

⁶¹ F. SCHRÖDER, *Repertorio genealogico delle famiglie confermate e dei titolati nobili esistenti nelle Provincie Venete*, I, 297.

⁶² M. L. RUIĆ, Rodoslovlja porodica otoka Paga, fol. 129. (Rkp. 48-g-14, u knjižnici Arheološkog muzeja u Splitu.).

⁶³ Giovanni CAPPELLO, Il patriziato veneto, *Bollettino araldico storico-genealogico*, 7, 1908., 8, Venezia, 67 – 68.

⁶⁴ DAZd, SN, LCN, II, fol. 83v – 85.

⁶⁵ DAZd, SN, LCN, III, fol. 28, 77 – 78.

⁶⁶ DAZd, Spisi Heraldike komisije za Dalmaciju 1817. – 1831., (SHK), svež. 1, br. 122.

⁶⁷ M. L. RUIĆ, *Blasone genealogico*, fol. 83v.

⁶⁸ DAZd, SN, LCN, I, fol. 83v-85, 153; LCN, II, fol. 135.

na krštenju u Pagu⁶⁹ potvrđuje se njegov plemićki status: Nobilis Genuensis. Uvidom u matičnu knjigu umrlih paške nadžupe nalazimo da je njegova smrt ubilježena s nadnevkom od 29. listopada 1779. gdje piše da je toga dana preminuo: Joannes Constantinus filius N(obilis) D(omini) Alexandri Giustiniani, scribe salis. Pokopan je u crkvi paških benediktinki.⁷⁰ Iako pripadnik plemstva, vršio je nižu službu – pisar solarskog ureda, što govori da je njegova obitelj s vremenom osiromašila. Njegov sin Frane s obitelji javlja se u ninskom popisu 1810. Njegovu obiteljsku zajednicu čine: žena Anđela Ivana pl. Giusti, sin Ivan i svastika Marijeta pl. Giusti. Sastavljač popisa bilježi da ima 50 godina. To znači da je rođen 1760. godine dok mu je otac mu je službovao u Pagu, što upućuje da je Frane rođen u Pagu. Iz zadarskih matica doznajemo da je rođen u Kninu,⁷¹ odnosno da mu je otac izbio iz Paga. Službu javnog bilježnika (*veneta auctoritate*) obavljao je Frane Giustiniani u Ninu, što potvrđuju dokumenti s kraja mletačke uprave.⁷² Njegovo dobro vladanje i čestitost svjedodžbom od 29. svibnja 1801. potvrđuje ninski vicekurat (župnički zamjenik) kanonik don Jerolim Paro.⁷³ U *Liber consiliorum Nonae* savjetnik Frane Giustiniani s predmetkom conte naveden je u zapisniku sjednice ninskog Plemićkog vijeća 24. lipnja 1804.⁷⁴ Vjerojatno nedugo nakon 1810. seli u Zadar gdje umire u vlastitoj kući 9. veljače 1826. godine.⁷⁵

Giusti. Porodica Giusti u Dalmaciju doseljava iz Verone, a porijeklom je iz Toscanane. Pripadaju starom veronskom plemićkom sloju, a 1598. godine upisani su u Jeruzalemski viteški red. Giustijevi 1611. godine dobivaju rimski patricijat.⁷⁶ U naše strane, Dalmaciju, dolaze u 17. stoljeću službom kao mletački časnici, dobivaju feudalnu investituru na zemljišna dobra u Škabrnji, Prkosu i Plavanjskom i naslov mletačkih *conta* 1745. godine.⁷⁷ Braća Josip (Giuseppe), dopukovnik, Ante (Antonio) i Ivan Ante (Giovanni Antonio) u ninsko plemstvo primljeni su 24. svibnja 1742. godine.⁷⁸ Od Josipa potječe Leonardo, doktor prava,⁷⁹ otac Marijete koja u Ninu

⁶⁹ DAZd, Matične knjige (MK), Pag, Inv. br. 740, fol. 278.

⁷⁰ DAZd, MK, Pag, Inv. br. 769, fol. 134v.

⁷¹ DAZd, MK, Zadar, Inv. br. 1516, str. 81-82.

⁷² Miroslav GRANIĆ, O imenovanju i aprobaciji javnih bilježnika „Veneta auctoritate“ u Dalmaciji, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, sv. 25, Razdio povijesnih znanosti (12), 1985./1986., Zadar, 1986., 242.

⁷³ DAZd, Spisi c. k. dvorskog komesara grofa Petera od Goëss (1802. – 1805.), „Impieghi“, filza V, fol. 262.

⁷⁴ DAZd, SN, LCN, III, fol. 77.

⁷⁵ DAZd, MK, Zadar, Inv. br. 1516, 81 – 82. Bilješka: od vode u plućima.

⁷⁶ *Enciclopedia storico-nobiliare Italiana*, III, ur. V. Spredi, Milano, 1930., 345.

⁷⁷ DAZd, Ducali e terminazioni, knj. IX, fol. 27v-30; Miroslav GRANIĆ, Dalmatinske obitelji u „Libro aureo dei veri titolati“ mletačkog magistrata nad feudima, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 30(17) 1990/91, 179 – 180.

⁷⁸ DAZd, SN, LCN, II, fol. 7-7v, 19.

⁷⁹ Doktorat *iusuris utriusque* postigao na Sveučilištu u Padovi 1733. godine. Michele Pietro GHEZZO, I Dalmati all' Università di Padova dagli atti dei gradi accademici 1601. – 1800., *Atti e memorie della società Dalmata di storia patria*, vol. XXI, Venezia, 1992., 88.

1810. obitava u kući sestre udate za odvjetnika Franu Giustinianija.

b) *Građanski stalež*

Grad Nin, premda po svim formalno-pravnim atributima civitas, nije imao od svoje obnove nakon Kandijskog rata staleški oblikovano građanstvo. Pučka ili Pučko-građanska skupština ili bilo kakvo tijelo toga ili sličnog naziva nije zabilježeno, niti se pojavljuje u dokumentima u zadnja dva stoljeća mletačke vladavine. Činjenica da je mletačka vlast naselila opustošeni Nin sa seljačkim i stočarskim poludivljim elementom uzrokom je da nije bilo uvjeta da se obrazuje imalo „jači“ sloj uvjetno nazovimo gradskog puka, a kamoli građanstva. Tek je krajem mletačke uprave, smatrajući to svojim naravnim pravom motu *proprio* ninsko Plemićko vijeće podijelilo ninsko građanstvo istaknutijim pojedincima koji su tada živjeli u Ninu ili Zadru.⁸⁰ Uostalom, ni to nisu bili ninski lokalni divljaci nego došljaci, dijelom uglednije osobe koje s tim gradom baš i nisu imali nekakvih dubljih veza osim interesnih. Formalno stjecanje građanstva značilo je uspon na društvenoj ljestvici i k tomu stjecanje prava na dobivanje investiture općinskih zemalja. Iz svega slijedi da za mletačku vlast postoje dva vladajuća ili dominantna sloja kao društveni i politički čimbenici: plemstvo i građanstvo.

Uz plemstvo, iz popisa stanovništva grada Nina navodimo i malobrojne pripadnike građanskog staleža. Popisivač ih uopće ne naslovljava posebno: *signor, domino*, već ih bilježi samo imenom i prezimenom. Koliko su „tanke“ ili iskrenije tek hinjene veze bile i tog neznatnog sloja „ninskih cittadini“ s tim gradićem dovoljno govori činjenica da ne baš dugo nakon ovog popisa, za nepuno desetljeće nikoga od njih više nema u Ninu, a taj je gradić u općoj zapuštenosti i letargiji druge austrijske uprave koja će *nota bene* tu još dugo potrajati, doista spao na razinu najprimitivnije seljačko-težačke-stočarske većine.⁸¹

Grassoni. U trenutku popisa stanovništva u Ninu je obitavao sudski pristav (prisjednik) Ante Grassoni, došavši službom u Nin pri kraju mletačke vlasti, iako se u drugom izvoru njegov dolazak navodi za vrijeme prve austrijske uprave.⁸² Točna je prva činjenica, jer Grassoni 1789. godine odlukom Vijeća dobiva investituru na zemljišta u Ninu i Grbama.⁸³ U kasnijim izvorima nalazimo podatak da su Grassonijevi zadarskog porijekla. Odlukom Plemićkog vijeća grada Nina od 22. V. 1779. podijeljeno je nasljedno ninsko građanstvo Anti Grassoniju.⁸⁴

Piazza. Obitelj Piazza javlja se u gradu Zadru u drugoj polovici 17. stoljeća. Frane (Francesco) Piazza primljen je u zadarsko građanstvo 25. lipnja 1670., a već je sljedeće

⁸⁰ DAZd, SDK, svež. 4, br. 2109.

⁸¹ Nin je već početkom druge austrijske uprave izgubio općinu koju dobiva tek s „ustavnim razdobljem“. Usp. A. BANIĆ, Kronika nadžupe Nin, 22.

⁸² DAZd, Spisi Vlade za Dalmaciju 1798.-1806., (SVD), svež. 121, II, god. 1801., br. 5383, fol. 685.

⁸³ DAZd, SN, LCN, II, fol. 132r – v.

⁸⁴ DAZd, SN, LCN, II, fol. 174v – 175.

godine u kolovozu umro.⁸⁵ Njegov sin, zlatar imena Stjepan (Steffano) na sjednici Građanskog vijeća 9. studenoga 1733. uveden je po nasljednom pravu u vijeće zadarskih građana i dao prisegu.⁸⁶

U ninskim zapisnicima vijeća 1775. godine javlja se Stjepan Piazza i traži dodjelu jedne zidine u samom gradu.⁸⁷ Nadalje, zadarski građanin, liječnik Frane, sin pok. Ivana Ante, vjerojatno istoimeni rođak odvjetnika Frane Piazze iz popisa, 1793. je bio primljen u ninsko plemstvo.⁸⁸ U zamolbi upućenoj knezu, savjetnicima i vijeću ističe da je njegova obitelj već gotovo čitavo stoljeće u staležu zadarskih građana. Odvjetnik Frane Piazza pripadnik je ninskog građanskog sloja od 1779. godine, a na Vijeću 1783. godine predložen je za gradskog mjernika.⁸⁹ Loza Piazze plemenitog i građanskog staleža nije se nastavila.

c) Pučki stalež

Neke aspekte demografskog stanja uočio je u rukopisnoj kronici ninske župe don Ante Banić.⁹⁰ Njegove postavke mogu dati odgovor na niz problema vezanih uz grad Nin ne samo krajem 19. i početkom 20. stoljeća već se u tim opažanjima reflektira stanje koje se provlačilo nekoliko stoljeća ranije, te su njegove crtice zanimljive i stoga izdvajamo neka od njegovih zapažanja.

Izmjena pučanstva u Ninu i njegovom kotaru započinje turskim prodorima, pa je Nin od 1463. do 1550. godine doživljavao emigracijske i migracijske procese. Stanje duša od 1600. do 1700. godine: prema knjigama rođenih od 1592. do 1601. godine⁹¹ ukupno je upisano 253 rođenja, tj. 25 rođenja godišnje. Ženske je djece bilo više nego muške. Banić iznosi procjenu od 25 rođenih u godini, što u ono vrijeme može otprilike prikazivati broj od tisuću stanovnika Nina. U knjigama vjenčanih od 1623. do 1645. godine⁹² upisano je deset parova godišnje, iz kojeg podatka također iznosi zaključak o približnoj brojci ninskog stanovništva. Pritom navodi prezimena. Po oslobođanju od Turaka i obnovi grada, Banić spominje popis ninskih obitelji iz 1710. godine kojeg je načinio tadašnji ninski župnik.⁹³ Popis je označen „interessante“ ili zanimljiv. Grad je djelimice bio obnovljen ubrzo po završetku zadnjeg mletačko-turskog rata, a prisutno stanovništvo možemo smatrati stalno udomaćenim. Ukupno je upisano pedeset i tri obitelji, a prosječna veličina obitelji brojila je sedam članova, pa možemo zaključiti da

⁸⁵ Libro nel qual si descrivono, tutti quelli, che hanno privileggio di cittadino popolare nell'Università de cittadini, et popolo in Zara, fol. 42. (Rkp. 3, u trezoru knjižnice DAZd. (Dalje: LCZ).

⁸⁶ Libro sesto delle parti, e negoti della Spettabile Vniuersità de Cittadini, e Popolo della Città di Zara, fol. 23v – 24. (Rkp. ms. 705. u: ZKZd. Dalje: LPC.).

⁸⁷ DAZd, SN, LCN, II, fol. 128v.

⁸⁸ DAZd, SN, LCN, III, fol. 27v, 37v – 38.

⁸⁹ DAZd, SN, LCN, II, fol. 174v – 175; Lib. Cons. III, fol. 4.

⁹⁰ A. BANIĆ, Kronika nadžupe Nin, Poglavlje VII. (V. bilj. 6.).

⁹¹ A. BANIĆ, Kronika, 6.

⁹² Isto, 6.

⁹³ Isto, 9.

je u Ninu živjela 371 osoba.⁹⁴ Začudno, u ovom se popisu ne navode članovi ninskog kaptola, a ni osobe koje su obitavale u biskupskom dvoru. Manjkavost popisa je i ta da nisu ubilježene obitelji koje su živjele u granicama ninske biskupije. Ovaj je popis ipak vrijedan izvor jer prati kretanje stanovništva u gradu Ninu. Banić navodi da je iščezlo šesnaest sedamnaestina ninskih obitelji tijekom dvostoljetnog razdoblja. U popisu je navedeno dvanaest do petnaest prezimena talijanskog porijekla. Nositelji talijanskih prezimena očito su bili potomci ono malo mletačkih službenika, pokojeg trgovaca ili obrtnika. Oni u narodnosnom pogledu nisu bitno mijenjali hrvatski značaj mjesta. U Ninu su se s domaćim stanovništvom prilagodili u običajima i životnim navikama i u potpunosti srodili, posvema izgubivši donesene civilizacijske navike svoje sredine, što se može reći za skupinu talijanskih doseljenika na Manfrinovu dobru. S vremenom ova manjina nije mogla uljudbeno djelovati na ninski lokalni priprosti puk, već je evidentan obrnut proces: doseljenici koliko god su u trenutku doseljenja u Nin ili njegovu okolicu bili na višem kulturnom i civilizacijskom stupnju od zatečenog stanovništva, svakodnevnim općenjem i ponajviše rodbinskim stapanjem s mještanima postali su dio takve većine.

Kretanje i izmjenu ninskog pučanstva tijekom povijesti moguće je pratiti, pored drugih izvora, i prema knjigama rođenih od 1592. do 1601. godine. U tom razdoblju, od ukupno deset godina, rođene su 253 osobe,⁹⁵ što bi značilo da je godišnje rođeno svega 25 djece. Drugi izvor, knjige vjenčanih, bilježe po deset vjenčanih parova godišnje, a kada pribrojimo godišnju stopu rođenja, dobijemo brojku od 250, ili u slobodnoj procjeni približnu brojku ninskog stanovništva, ili oko tri stotine duša. U ovom razdoblju malo je, svega deset prezimena koji se uz dvojbenu istoznačnost pojavljuju u razmatranom popisu stanovništva Nina u 1810. godini. U knjigama rođenih (1592.–1601.) bilježi se prezime Mirković, paškog porijekla i kratke rodne sljednosti.⁹⁶ Tada se spominju i Sipinovići, čiji se prezimenski oblik 1810., očito mijenja u naziv Sipine. Isto se tako Adići 1810. godine bilježe s Ažić, a Vertačići kao Vertaca. Prezimena iza 16. i 17. stoljeća Zoričić, Moretto i Gjaraš u popisu za francuske uprave imaju oblik Zorić, Moretti i Grlaš. Nepromijenjeno prezime u naznačenim izvorima ostaje kod obitelji Šimerić, Marković i Štulić.⁹⁷ Banić je za vršenja župničke službe u Ninu, uvidom u knjige mrtvih za razdoblje 1755. do 1797. godine popisao sva „starosjedilačka“ prezimena, kao i prisutno prolazne osobe u navedenom razdoblju. Posebno izdvaja naseljenike u Grbama, na dobru Manfrina porijeklom iz Venecije, točnije okolice Mletaka. Prema polstoljetnim upisima u knjigama mrtvih tih je došljaka bilo oko 240, izuzevši sezonske radnike (oko 20 do 30 prezimena).⁹⁸

⁹⁴ Isto, 9.

⁹⁵ Isto, 7.

⁹⁶ M. L. RUIĆ, *Blasone genealogico*, 41r – v.

⁹⁷ Ante BANIĆ, *Kronika*, 7. Usp. AZN Spisi ninske biskupije, kut. XVI, Spisi 17. – 19. st., Anagraf.

⁹⁸ Isto, 15, 17.

U Ninu je bio velik natalitet, ali isto toliko i mortalitet. Uzrok velike smrtnosti bila je u prvom redu malarija. Stare župske matice bilježe prevelik broj ubojstava, što govori o barbarskoj naravi tamošnjeg krvoločnog stanovništva koje nije osjetilo snagu vlasti i zakona, a ni Crkve, jer ni jedna od njih ukrotila ili barem donekle civilizirala nije te horde divljaka. Isto kao što i njihovi feudalni gospodari nisu poklanjali gotovo nikakvu pažnju stanju društvenoj (ne)izgrađenosti.

Brojnost stanovništva može se protumačiti i kvalitetnim zemljištem oko Nina, na kojemu su pridošlice bili radna snaga. Do 1797. godine opstalo je u samom gradiću sedam do osam starih obitelji, što je razvidno prema njihovim prezimenima.

Popis ninskog stanovništva iz 1810. godine zadovoljava tri od četiri uvjeta koji obilježavaju popise, a to su: trenutačnost, individualnost i sveobuhvatnost, a izostaje periodičnost, što je razumljivo s obzirom na svrhu nastanka samog popisa. Individualni upisi otvaraju upite o porijeklu obitelji, te migracijama prethodnim mjestima obitavanja istih. Uvidom u popis uočavamo oblike prezimena koja su se održala do nastanka Banićeve kronike. Župnik na temelju matica donosi podatke iz kojih krajeva potjecahu pređi njegovih župljana.

Ninska prezimena po Banićevoj Kronici:

Anić. U ranijim poimeničnim evidencijama obitelj ovog prezimena nije spominjana sve do popisa iz 1810., što znači da su došljaci. Ante, glava obitelji živi s ženom Marcelom, majkom i dva nećaka, sinovima pokojnog brata, te sluškinjom prezimena Milovac iz Starigrada podno Velebita.⁹⁹

Budija. Obitelj porijeklo vuče iz obližnjeg sela Privlake.¹⁰⁰ U gradu je naseljena jedina obitelj tog prezimena.

Burela. Jedina je obitelj u Ninu tog prezimena porijeklom iz Privlake.¹⁰¹ Bili su težaci i tako ih bilježe matice. Obitelj se nije dijelila; u zajedničkom kućanstvu braća obitavaju s majkom udovicom i nevjestom, ženom najstarijeg i u popisu prvoupisanog brata.

Ćurko. Rapska je pučka obitelj.¹⁰² Banić donosi oblik prezimena Ćurković. U godini popisa 1810. postojala je jedna obitelj pisana Ćurko, a dvoje Ćurković. Prvoj je glava obitelji Gašpar, teklić u općinskoj upravi, što je za osobu poteklu iz nižeg sloja značio vrhunac „društvenog uspona“. Jedna Ćurkovićeva zabilježena je kao sluškinja obitelji Mrdelja. Brat Ivan i sestra Maša pok. Šime, udomljeni su kod obitelji Magaš, kojima su bili nećaci.

Čvrljević. Iz popisa ninskog stanovništva prezime Čvrljević mijenjalo je svoj oblik. Tijekom 111 godina bilježeni su Cvrljević. Porijeklo im je iz Slivnice kod Posedarja.¹⁰³ U Ninu, u zajedničkom kućanstvu sa ženom, majkom i sestrama živio je težak Grgo pok.

⁹⁹ Isto, 13.

¹⁰⁰ Isto, 15.

¹⁰¹ Isto, 15.

¹⁰² Isto, 15.

¹⁰³ Isto, 15.

Mate glava obitelji i kućanstva, u životnoj dobi od devetnaest godina.

Fioravanti. Vezani su za skupinu doseljenika koja iz Friuli¹⁰⁴ dolaze s Manfrinom zbog sadnje i uzgoja duhana. Zabilježene su dvije obitelji: Domenico je bio nadnarednik na dobru svog sunarodnjaka bez djece i udomitelj je neke sirotice Marije pok. Berta. Moguće je da je djevojčicu od sedam godina skupa sa ženom doveo u novi kraj. S Dominikom Fioravantijem u Nin se doselilo još dvoje braće Fioravanti: Kamilo sa ženom, tada jedini krčmar u Ninu, te neoženjeni brat Jakov. Po imenu zajedničkog im oca, jasno je da su braća.

Ivanić. Po Baniću doseljeni su iz Starigrada.¹⁰⁵ Jedini ovog prezimena, iako težaci, imali su i udomljavali slugu Šimu Peruzu pok. Josipa, očito siročće od šesnaest godina.

Kuzmar. Došli su iz Pridrage¹⁰⁶ u zadarskom zaleđu. U popisu stanovništva 1810. upisani su kao Kuzmarlija. Doista lijepog narodnog imena Ružac je glava obitelji, star 68. godina, zemljoradnik, zasnovao je obiteljsku zajednicu, a u kućanstvu živi sa ženom, sinom i nevjestom te dvoje malodobne djece jedno od deset, drugo od osam godina.

Magaš. Doselili su iz Vinjerca¹⁰⁷ gdje se spominju u drugoj polovici 17. stoljeća, a 1810. godine u su popisu bile ubilježene dvije težačke obitelji ovog prezimena. Brojčano nemale obiteljske zajednice, očito zbog plodnih ninskih zemalja na kojima su radili, svoj egzistencijalni motiv pronašle su u ovom kraju. Pritom valja istaknuti obitelj Grge Magaša pok. Mate koji je glava obitelji, čija je porodica zoran primjer patrijarhalnog tumačenja zajedništva; pored žene i sina, kao glava obitelji i kućanstva zajedno obitava s braćom, nevjestama, njihovom djecom, pa i majkom: ukupno dvanaest članova jedne obitelji.

Štulić. Obitelji doseljena iz Ploča kod Zadra.¹⁰⁸ Ante, nekoć kapetan (čitati: glavlar sela), a u popisu iz 1810. uvjetno imućniji težak, glava je osmeročlane obitelji u kojoj su živjele i služile dvije sluškinje; Stana Matešić iz zadarskog Dikla,¹⁰⁹ i druga Ivanica bez upisanog, odnosno neutvrđenog obiteljskog prezimena s naznakom da je porijeklom iz Like.¹¹⁰

Milovac. Jedina je obitelj ovog prezimena doseljena u Nin, a potječe iz Starigrada podno Velebita.¹¹¹ U Banićevu popisu doseljenika, pored Milovca, uočavamo veći broj služinčadi iz ovog krševitog i siromašnog sela.

Sirotković. Sluga Gašpar Sirotković udomljen je u najbrojnijoj težačkoj obitelji

¹⁰⁴ Isto, 15.

¹⁰⁵ Isto, 15.

¹⁰⁶ Isto, 15.

¹⁰⁷ Isto, 15.

¹⁰⁸ Isto, 15.

¹⁰⁹ Isto, 15.

¹¹⁰ AZN, Spisi ninske biskupije, kut. XVI, Spisi 17.-19. st., Anagraf.

¹¹¹ Kronika, 13.

Lipotica od 16 članova. Mladić je u šesnaestoj godini došao iz Starigrada¹¹² „na služnost“. Njegov drugi suseljanin Ante Sirotković pok. Šime, u Nin se naselio sa ženom i jednim malodobnim sinom, i zapisan je kao težak-zemljoradnik.

Surlić. Prema Baniću Surlići doseljavaju iz Privlake¹¹³ sjeverozapadno od Nina. To je priobalno selo u spomenutim migracijama potvrdilo nemogućnost zadržavanja vlastitog puka uslijed bijede i siromaštva, što zorno ilustriraju brojni slučajevi odlaska njihovih seljana koji svoj životni i egzistencijalni spas vide u „ovakvom“ Ninu. U zapisima o povijesnim prilikama grada natpop Banić navodeći ninska prezimena Surliće bilježi oblikom Sulić, što znači da je to doseljeničko prezime u nešto više od jednog stoljeća, neznatno, možda utjecajem izgovora, promijenilo svoj prezimenski oblik.

Schibola. Iz Camina¹¹⁴ (sjeverna Italija) na Stabilimento spomenutog Manfrina, u predjelu ninskih Grba, doselio je prvi Schibola (danas poznat jedino oblik Škibola) čija je obitelj s domaćim stanovništvom održala snarodnjene veze, ubrzo se tu srodila postavši dio ninskog stanovništva. Prvi od talijanskih Schibola bio je nadstojnik Manfrinova dobra.¹¹⁵

Vettori. Među talijanskim doseljenicima u Nin, točnije na Manfrinovo dobro, naselile su se i druge obitelji. Među njima bilježimo siromašnu, u Nin doseljenu težačku obitelj Vettori,¹¹⁶ danas Vitori, također hrvatski snarodnjenu. Devetoro Vettorijevih živjelo je 1810. u patrijarhalnoj zajednici (braća i njihove žene s djecom), a za svakodnevn život u Ninu namirali su težačkim poslovima.

Vigato. Doseljena iz Italije¹¹⁷ bila je jedina obitelj tog prezimena u Ninu. Sa ženom, tri sina i dvije kćeri u Nin je doselio Ivan, koji je kao težak zabilježen u popisu 1810. godine.

Zorić. Porijeklom je iz Privlake.¹¹⁸ U Nin je prvi doselio Mijat kao sluga Žarićevih, što tvrdi Banić. Isti je obuhvaćen popisom 1810. godine.

Jadrulić. Ovo poznato paško paško prezime doziva u sjećanje tamošnje plemenitaše. Iako su paški plemići Jadručići bili formalno članovi ninskog plemstva ovi u Ninu nisu pripadali plemićkom staležu. Naime, paški plemenitaš Ivan Nikola Jadručić imao je uz zakonite potomke i dva izvanbračna sina Ivana Pavla, paškog svećenika i brata mu Petra za kojega u Ruićevu *Blasone genealogico* stoji zabilješka da živi u Ninu. Dakle, ninski pučki Jadručići paškog su porijekla.¹¹⁹

Kršulović. U Nin dolaze iz Paga, gdje su doselili iz Novigrada¹²⁰ kada je taj gradić

¹¹² Isto, 13, 15.

¹¹³ Isto, 15.

¹¹⁴ Isto, 15.

¹¹⁵ AZN, Spisi ninske biskupije, kut. XVI, Spisi 17. – 19. st., Anagraf.

¹¹⁶ Ante BANIĆ, Kronika, 15.

¹¹⁷ Isto, 15.

¹¹⁸ Isto, 15.

¹¹⁹ M. L. RUIĆ, *Blasone genealogico*, fol. 30v.

¹²⁰ Roman JELIĆ, Pad Novigrada u turske ruke i bijeg Novigradana u Pag (1646), *Zadarska revija*, 38,

1646. osvojen od Turaka. U Novigradu su, prema dokumentima, Kršulovići zabilježeni vrlo rano. Prvi je podatak iz 15 stoljeća, a drugi 1535. godine.¹²¹

Pernar. Doseljeni su iz obližnjeg Paga.¹²² I oni su poput Kršulovića u Pag došli iz Novigrada 1646. godine.¹²³ U Pagu su poznate dvije loze Pernara. Prva potječe od Stjepana i njegovih sinova: Ivana, Vida i Ante, a druga od Martina pok. Ivana.

Lelin. Porijeklom su iz Preka na otoku Ugljanu.¹²⁴

Šarlija. Doselili su iz Jasenica pod Velebitom.

Morović. U Nin je iz zadarskih Arbanasa doseljena jedna obitelj ovog prezimena koja se ne pojavljuje u popisu za francuske uprave.

Smokrović. Neznatno izmijenjenim prezimskim oblikom Mokrović, sljednici ovog ninskog imena zabilježeni su 1810., što potvrđuje njihovu stoljetnu domicilnost. Bili su težaci.

Na temelju podataka o pojedinim obiteljima možemo pratiti migracijski proces doseljavanja u Nin, ali ne i emigracijske puteve dotadašnjeg ninskog stanovništva. Stoga bi buduća istraživanja trebala usmjeriti u cilju tih spoznaja. Doseljenike smo istaknuli prema društvenim staležima. Uočavamo da su pripadnici stranog plemstva porijeklom iz sjevernotalijanskih gradova (Venezia, Vicenza, Verona, Genova), neki od njih znatno osiromašeni i beznačajni u svojoj sredini. U Nin dolaze uglavnom službom. Drugi, odnosno pripadnici dalmatinskog plemstva, dolaze iz Kotora i Paga, također službom ili željom da se u novoj sredini još više obogate (Mirkovići iz Paga). Neznatnim udjelom iz građanskog sloja, Nin je „pojačan“ njegovim pripadnicima koji se zbog službe doseljavaju iz Zadra. Najbrojnije doseljeno stanovništvo pripada puku. Uglavnom su to unutarnje migracije iz siromašnih sela ninskog kotara (Privlaka, Starigrad, Jasenice, Novigrad, Vinjerac, Slivnica) te gradova: Rab, Pag i Zadar (Ploče, Arbanasi). U Nin dolaze „trbuhom za kruhom“ ili ženidbenim vezama. Bilježimo i nekoliko primjera doseljavanja talijanskog pučanstva iz područja Mletačke marke, radne snage na Manfrinovu dobru.

Iz popisa ninskog stanovništva 1810. godine razvidno je da grad broji 60 kućanstava i 75 obiteljskih zajednica. Ako podatke iz matičnih knjiga rođenih (1592.-1601.), vjenčanih (1623.-1645.) i popisa stanovništva iz 1710. godine usporedimo s oblicima prezimena koji se javljaju 1810., nameće se zaključak da je Nin početkom 19. stoljeća imao strukturu „novog“ stanovništva. Uočeno je 29 novih prezimena njihovih obitelji. Prezimena koja nismo spomenuli, ali su zastupljena u popisu 1810., u navedenom pregledu su: Filon, Sipina, Pince, Fabijanić, Bevanda, Oltran, Travica, Krunić, Bikić, Vrančić, Škunca, Bulić, Mrdelja, Škrbić, Knežević, Staver, Lipotica, Pavelić, Zec, Braj-

1989, 5 – 6, 540.

¹²¹ DAZd, Spisi zadarskih bilježnika (SZB), Antonius de Zandonatis (1491. – 1535.), busta I, fasc. V, fol. 39.

¹²² A. BANIĆ, Kronika, 15.

¹²³ R. JELIĆ, Pad Novigrada u turske ruke i bijeg Novigrada u Pag (1646), 540.

¹²⁴ Lucijan MARČIĆ, Zadarska i šibenska ostrva, *Srpski etnografski zbornik*, knj. 26, Beograd, 1930, 571.

ković, Kundić, Tolić, Zašina, Vojnić, Matak, Skočić, Đukić, Cvrlečić, Nikoletić. O tim obiteljima nema podataka u Banićevu rukopisu. Ta skupina može biti predmet istraživanja u nekom budućem radu.

Novodoseljeničke obitelji u Banićevoj kronici nose prezimenima: Fioravanti, Schibola, Vigato, Vettori, Campana, Secco, Luchia, Bovo i Gurdeman, u Ninu su stigli iz sjevernotalijanskih krajeva i sela – kao radna snaga na dobru sunarodnjaka Manfrina. Poznati su podatci po Baniću, što je ranije izneseno, dok za manju skupinu nema za sada pouzdanih podataka. U raščlambu nisu uvršteni pojedinci koji su 1810. godine u Ninu obnašali sljedeće dužnosti: osobe na služnosti (sluge ili sluškinje, siročad), trgovci te vojne i crkvene osobe, iz opravdanog razloga što su isti za Ninu isključivo bili vezani službom, i tako predstavljali mobilnu, nestalnu populaciju.

U naznačenom povijesnom presjeku stanja, kretanja i izmjene stanovništva u Ninu, prema zastupljenosti starosjedilačkih prezimena, očevidan je, u manjem broju, njihov opstanak i obiteljska razgranatost. Nameće se upit: zbog čega je bila tako česta i brojna promjena stanovništva u gradu Ninu? Čimbenici koji su utjecali na demografsku sliku Nina i njegova kraja bili su različiti i slojeviti. Najgore što može obilježiti život i razvoj populacije je – rat! Ninsko stanovništvo bilo je na tromedi, graničnom poprištu mletačko-turskih ratova, što je presudno utjecalo na demografski profil stanovništva toga kraja. Pritom su ratne posljedice ostavile trag na gubitak stanovništva, bilo žrtava ili migracijskih valova, bile one vanjske ili unutarnje. Opustošeni kraj i razoreni grad nudio je malu nadu u početak obnovljenog i „novog“ života. Uz to, ninsko stanovništvo najvećim je dijelom spadalo u najniži društveni sloj, materijalno vrlo oskudno i na rubu egzistencije. Iznimno loše stambene prilike u mnogome su utjecale na loše zdravstveno stanje ninskog stanovništva – obzirom na močvarnost grada i kraja (vlažan zrak) vladala je malarija i groznica, pred kojom je siromašno i zdravstveno neprosvijeceno stanovništvo podlijegalo.

d) Duhovni stalež

Duhovnom staležu u Ninu pripisano je svećenstvo ninske stolne crkve. Iako su osobe duhovnog staleža prepoznatljive ustaljenim tituliranjem, svojstvenim svećenicima i redovnicama, u popisu takav predmetak nije kod tih osoba upisivan, već su njihov status i svećenička služba upisani punim nazivom. Ukoliko su bili nositelji koje od kaptolskih časti, dostojanstva ili pak službe i to je bilježeno pored imena i prezimena. Iako je grad Nin bio biskupsko sjedište, u ovom popisu nije naveden njegov biskup jer je od 1808. zadnji ninski biskup Scotti već bio redoviti zadarski nadbiskup odrekavši se, kako je to spomenuto, Ninske biskupije. Istina, Scotti nije posvećivao gotovo nikakvu brigu za ninsku biskupiju. Ninsko svećenstvo navodimo redosljedom bilježenja iz obrađenog popisa stanovništva.

U razdoblju protostatističkih popisa osobe duhovnog staleža najčešće su bilježene u zajednicama svojih obitelji, pridruženih članova kućanstva ili su živjeli sami. Tada nisu po-

stojali župni dvorovi ili kuće, stoga nisu mogli biti istaknuti kao zasebne popisne jedinice, što je slučaj s redovništvom u samostanima. Ninski popis, doduše, sažima duhovni stalež na jednom mjestu, ali vjerojatno nisu živjeli u zajedničkom kućanstvu. Jedino je naglašen nesvršeni bogoslov koji obitava u udomiteljskoj obitelji. Osobe duhovnog staleža upisane su prema crkvenoj hijerarhiji, odnosno statusu i svećeničkoj časti u crkvenoj zajednici. Najstarija osoba imala je 66 godina, najmlađa 14, a prosječna starosna dob ovog sloja je 42 godine. Brojka odgovara formiranju, statusu i napredovanju osoba u crkvenoj strukturi. Glava ninskog klera bio je biskup, koji je u vrijeme nastanka ovog popisa bio zadarskim nadbiskupom, odrekavši se Ninske biskupije, pa je ista ostala upražnjena (*sede vacante*). Pripadnici ovog staleža prema kanonskim odredbama Katoličke crkve ostaju, razumljivo, u celibatu ili neženstvu.

9.0. Duhovni stalež u gradu Ninu 1810. godine

Redni broj	Duhovne osobe	Status	Starost
1.	JURINOVIĆ Josip	kaptolski arhiđakon	66
2.	PARO Jerolim	kanonik dekan	60
3.	MUZIO pl. Nikola	kanonik	46
4.	FESTI Ante	kaptolski arhiprezbiter (natpop)	44
5.	BOLIĆ Marko	kanonik, kapitularni vikar	39
6.	BETAN Petar	bogoslov	26
7.	NEKIĆ Vid (u obitelji Tolić)	bogoslov (nesvršen)	14

Prema popisu stanovništva iz 1810. godine, duhovnom staležu u gradu Ninu pripadale su sljedeće crkvene osobe, kao i pripravnici za crkvenu služnost. Podatke ističemo prema njihovom statusu, udijeljenoj svećeničkoj časti i starosnoj dobi.

Josip Jurinović. Prvoupisani s najvišom crkvenom čašću u to vrijeme bio je svećenik i kaptolski arhiđakon don Josip Jurinović. Rođen je 1744. u zadarskom Novigradu od oca Bože i majke Anastazije Jarić.¹²⁵ Imao je doktorat iz teologije i filozofije. Prema zadarskom crkvenom povjesničaru Bianchiju arhiđakon Jurinović već je od 1770. godine uživao tu prvu čast ninskog stolnog kaptola. Za njega dalje piše da je bio čovjek velikog znanja i izuzetnih vrlina.¹²⁶ Bio je generalni vikar zadnjeg ninskog biskupa Josipa Grgura Scottija, a po njegovu odstupu i generalni kapitularni vikar *sede vacante*. U doba kad su se mijenjale vladavine on je otvoreni pristalica Austrije; maknut sa svih dužnosti od francuskih vlasti i konfiniran u koparskom sjemeništu, pomilovan je

¹²⁵ DAZd, MK, Novigrad, Inv. br. 669, fol. 64.

¹²⁶ C. F. BIANCHI, *Zara cristiana*, II, 235, 240.

1809. odlukom potkralja Beuharnaisa te se vratio u Nin.¹²⁷ Nakon odlaska Francuza iz Dalmacije vraćen je na prijašnji položaj kaptolskog arhidakona i kapitularnog vikara.¹²⁸ U poodmakloj životnoj dobi nastanio se u Zadru, živio u Ulici sv. Krševana 110. (kuća Fanfogna), gdje je 1828. godine umro od sušice u dubokoj starosti od 89 godina.¹²⁹ U pravu je Bianchi kad tvrdi da je arhidakon Jurinović doživio ukinuće Ninske biskupije, jer je 30. lipnja upravo te godine izdana znamenita bula Locum Beati Petri kojom je u potpunosti ukinuta ninska biskupija.¹³⁰

Jerolim Paro. Kanonik Paro rođen je u Pagu 26. rujna 1748. i kršten imenom Jerolim Ante, od oca Ante Blaževa Para i Margarite kćeri pok. Jerolima Bakača.¹³¹ U Pagu je bio klerik paške kolegijate, da bi već 1777. dopuštanjem viših crkvenih vlasti prešao u Nin, dakle u drugu biskupiju.¹³² Tu je primio svećenički red i penjaio se po hijerarhijskoj ljestvici u ninskoj Crkvi. Bio je pomoćni katedralni dušobrižnik (*vicecuratus*), a od 1785. rezidencijalni kanonik.¹³³ Uz to do 1800. godine vrši dušobrižničku službu kapelana na Manfrinovu dobru kod Nina, ispomažući tako redovitom župniku don Nikoli Muziju.¹³⁴ Kao kanonik držao je položaj ceremoniste. Već od 1808. počašćen je naslovom kanonika dekana.¹³⁵ Svoj svećenički i životni put završio je u Ninu gdje je umro 3. studenoga 1816. godine.¹³⁶

Nikola Muzio. Kanonik Muzio jedini je plemenitaš među ninskim svećenstvom.¹³⁷ Rođen je 1736. godine, otac mu je bio Angelo, a majka Jelena Stacio.¹³⁸ Dugi niz godina bio je općinski učitelj u Ninu, i u toj službi više puta potvrđivan.¹³⁹ Kanonikon ninskog stolnog kaptola postao je 1795. godine kada ga je na tu čast postavio biskup Scotti.¹⁴⁰ Nakon smrti kanonika Para imenovan je *kanonikom dekanom* i s tom je časti zabilježen u službenom pokrajinskom shematizmu.¹⁴¹ Za francuske uprave bio je mjesni nadzornik Centralnog inspektorata za bogoštovlje i upravu upražnjenih crkvenih dobara.¹⁴² Godine 1815. susreće se s oznakom *cancelliere capitolare*, kaptolskog kance-

¹²⁷ DAZd, Spisi Generalnog providurstva, god. 1809., filza IV, Tit. VIII, Rub. 22, br. 1625, fol. 818 – 824.

¹²⁸ DAZd, DS, kut. 52, fasc. III, Cariche Capitolari, fol. 3v.

¹²⁹ DAZd, MK, Zadar, Inv. br. 1516, 293 – 294.

¹³⁰ C. F. BIANCHI, *Zara cristiana*, II, 235.

¹³¹ DAZd, MK, Pag, Inv. br. 737, fol. 238v.

¹³² AZN, Spisi Zadarskog kaptola, Extraordinariorum ab anno 1769 ad annum 1800, Liber III, fol. 287.

¹³³ DAZd, MK, Nin, Inv. br. 650, fol. 40, 42, 44, 45v.

¹³⁴ DAZd, SVD, god. 1800, svež. 112, XXXIV, br. 6010.

¹³⁵ DAZd, Spisi Centralnog inspektorata za bogoštovlje i upravu upražnjenih dobara, svež. 11, poz. 2, fol. 138.

¹³⁶ Matična knjiga umrlih župe Nin (1795. – 1825.), fol. 29v. Arhiv Nadžupnog ureda u Ninu.

¹³⁷ DAZd, SN, LCN, I, fol. 163.

¹³⁸ DAZd, MK, Nin, Inv. br. 657, 102 – 103.

¹³⁹ DAZd, SN, LCN, III, fol. 2, 18v, 45v – 46, 80.

¹⁴⁰ DAZd, Spisi Centralnog inspektorata za bogoštovlje i upravu upražnjenih dobara, svež. 41, fol. 91.

¹⁴¹ *Almanacco provinciale della Dalmazia per l'anno 1817.*, 81.

¹⁴² DAZd, Spisi Centralnog inspektorata za bogoštovlje i upravu upražnjenih dobara, svež. 11, poz. 2, fol. 109.

lara.¹⁴³ Godine 1829. imenovan je kapitularnim vikarom ninske biskupije¹⁴⁴ i u tom je svojstvu bio do 1830. i odredbe bule *Locum Beati Petri* kojom je definitivno ukinuta ninska biskupija. Umro je kanonik Muzio u Ninu 3. travnja 1837. godine u dobi od 74 godine,¹⁴⁵ a njegovom smrću ova plemenita loza izumire u muškom koljenu. Njegov se portret danas nalazi u župnom uredu u Ninu.

Prema zapisnicima zadarskog Građanskog vijeća 27. rujna 1762. godine upisan je otac spomenutog kanonika Nikole, Angelo Muzio u zadarsko građanstvo,¹⁴⁶ dok ninskim plemićem postaje 26. kolovoza 1775. primanjem u Plemićko vijeće, tvrdeći u zamolbi da je zadarski građanin gdje je dugi niz godina obnašao dužnost kancelara zdravstvenog ureda.¹⁴⁷

Ante Festi. U ninskim općinskim zapisnicima ovo je prezime pisano i Feste, dok popis iz 1810. donosi oblik Festi. Tim je prezimenom upisan natpop (arhiprezbiter, arcipret) Ante. U Nin se očito doselio njegov otac Frane koji je 1762. godine uputio zamolbu vijeću tražeći da mu se dodijeli neka zidina u predjelu sv. Marka kako bi mogao podići kuću, što mu je bilo odobreno.¹⁴⁸ Uslijedila je 1779. i podjela ninskog građanstva.¹⁴⁹ Za netom spomenutog arhiprezbitera Festija, Bianchi bilježi da je u kaptolu od 1783., a od 1797. do ukinuća ninskog kaptola je u časti arhiprezbitera.¹⁵⁰ Zanimljiv je podatak kako je don Ante Festi za francuske usprave konfiniran u samostan na Školjiću ispred Preka na Ugljanu – što nam govori da je od nove vlasti obilježen kao austrofil.¹⁵¹ Umro je 25. lipnja 1830.¹⁵²

Marko Bolić. Zboru ninskih svećenika pripadao je i don Marko Bolić.¹⁵³ Ninski biskup Josip Grgur Scotti 6. ožujka 1799. imenovao je Bolića, dotadašnjeg posedarskog župnika, rezidencijalnim kanonikom ninskog kaptola.¹⁵⁴ Po nalogu francuskih vlasti kaptol je 1808. Bolića imenovao kapitularnim vikarom na mjesto zatočenog Jurinovića.¹⁵⁵ U pokrajinskom shematizmu 1817. zabilježen je u broju običnih kanonika.¹⁵⁶ Umro je 18. studenoga 1824.¹⁵⁷

Petar Betan. Jedan od dvojice ninskih klerika bio je Petar Betan, obnašajući ujedno

¹⁴³ DAZd, DS, svež. 2, fasc. III, Cariche Capitolari, 3v.

¹⁴⁴ DAZd, Spisi Registrature Namjesništva, god. 1830., svež. 318, kat. IV/10, br. 3692/667 (426; 57).

¹⁴⁵ DAZd, MK, Nin, Inv. br. 657, 102 – 103.

¹⁴⁶ ZKZd, LPC, fol. 49v – 50.

¹⁴⁷ DAZd, SN, LCN, I, fol. 62-63; LCN, II, fol. 146r – v.

¹⁴⁸ DAZd, SN, LCN, II, fol. 97v – 98.

¹⁴⁹ DAZd, SN, LCN, II, fol. 174v – 175.

¹⁵⁰ Carlo Federico BIANCHI, *Zara cristiana*, II, 240.

¹⁵¹ DAZd, Spisi Centralnog inspektorata za bogoštovlje i upravu upražnjenih dobara, svež. 11, poz. 1, fol. 398.

¹⁵² Župni ured Nin, Knjiga godova župe Nin, sub. die.

¹⁵³ DAZd, DS, kut. 52, fasc. III, Cariche Capitolari, fol. 3v – 4v.

¹⁵⁴ DAZd, SVD, god. 1799., svež. 66, XXXIV, br. 1899, fol. 424.

¹⁵⁵ DAZd, Spisi Kraljevske delegacije vlade u Zadru (1807.-1810.), svež. 26, Tit. VIII, rub. 1 – 11, br. 122 (1317).

¹⁵⁶ *Almanacco provinciale della Dalmazia per l'anno 1817*, 81.

¹⁵⁷ Župni ured Nin, Knjiga godova župe Nin, sub. die.

i dužnost sakristana katedralne crkve sv. Anselma.¹⁵⁸

Vid Nekić. Vid Nekić, četrnaestogodišnjak, zabilježen je kao nesvršeni klerik ninske crkve na stanu kod obitelji Tolić.¹⁵⁹ Nekići su iz Jesenica kod Obrovca, sela u ninskoj biskupiji, pa možemo pretpostaviti da je mladić bio u određenom srodstvu ili svojstvu s obitelji udomitelja.

7. Zaključno razmatranje

Početak uredovanja 1806. godine francuska je vlast izvršila teritorijalno-upravnu podjelu Dalmacije na četiri distrikta. Nin se našao u zadarskom distriktu i kao grad bio jedna od četrnaest dalmatinskih autonomnih općina. Od uspostave uprave Francuzi započinju sustavno popisivanje stanovništva po novom obrascu, pružajući slojevit i sadržajnu sliku onodobnog društva od Istre do Boke, ne samo gradskih središta već i manjih naselja i sela.

Popis ninskog stanovništva iz 1810. godine zadovoljio je tri od četiri uvjeta koja obilježavaju popise, a to su: trenutačnost, individualnost i sveobuhvatnost. Sastavljen za potrebe vlasti, na tada službenom talijanskom jeziku, popis ima svjetovna obilježja i ograničen obuhvat na grad Nin i pripadajuće predgrađe. Ovaj vrijedan povijesni izvor pružio je realnu sliku društvenog, gospodarskog i demografskog izgleda Nina s početka 19. stoljeća. Temeljem upisa nastanjenog i prisutnog stanovništva iskazana je staleška struktura grada, od ostataka komunalnog plemstva, građanstva, pučana do pripadnika duhovnog staleža, koju je Napoleonova uprava vođena idejama Revolucije – dokinula!

U anagrafu se zbirno bilježe poimenične obiteljske zajednice tvorene od bračnih parova, udovaca ili udovica, s djecom ili bez nje, što nam je omogućilo utvrditi veličinu obitelji i kućanstva, ukoliko su s „glavom“ obitelji obitavali pridruženi nesrodni članovi. Iskazani demografski pokazatelji tablično su unijeti u cilju interpretiranja načina življenja te potvrde jednostavne stabilne obitelji i njenog kućanstva, što je sastavni dio dalmatinskog društva. Popisom je obuhvaćena i samačka ninska populacija koja kao takva tvori vlastito kućanstvo. Osobe duhovnog staleža, ninsko katedralno svećenstvo, istina oslabljeno, dopunilo je sliku crkvenog ustrojstva grada koji je, načelno još uvijek, bio biskupsko sjedište. U slučaju gdje je popis bio manjkav, u svrhu potpunije demografske slike ninskog stanovništva, neophodno je bilo koristiti razna arhivska vrela.

Zaključno, možemo istaknuti kako je u Ninu živjelo 386 stanovnika s najvećim udjelom pučkog stanovništva. Vrlo „tanak“ sloj plemstva i građanstva za gradić je bio vezan službom ili posjedničkim odnosima. Najbrojnije pučke obitelji svojom veličinom i obli-

¹⁵⁸ Zabilježen u anagrafu 1810. Nema ga u izvješću ninskog klera iz 1815. godine (DAZd, DS, kut. 52, fasc. III, fol. 3 – 4.).

¹⁵⁹ Zabilježen u anagrafu 1810. Nema ga u izvješću ninskog klera iz 1815. godine (DAZd, DS, kut. 52, fasc. III, fol. 3 – 4.).

kom življenja u kućanstvu potvrđuju tezu o stabilnoj višestrukoj obitelji patrijarhalnog tipa. Prema spolno-dobnoj strukturi, uočena je veća brojčanost ženske populacije. Iz podataka o veličini obitelji utvrđen je broj muške i ženske djece, te u kojoj dobi stupaju u bračnu zajednicu ili ostaju u neženstvu. Malobrojne popisane osobe su samci i, što je razumljivo, pripadnici duhovnog staleža.

Istražujući međuodnos demografskih struktura i društvenog razvoja u Ninu, značajan je utjecaj gospodarskih čimbenika na formiranje sveopće slike najmanjeg „grada“ unutar zadarskog distrikta. Posljedice te opće, ponajprije gospodarske stagnacije (davno započete) dovele su do gubitka upravnih, sudbenih i crkvenih institucija, kao što su sjedište i kaptol. Potpunim gubitkom svih formalnih i sadržajnih atributa urbaniteta, Nin je postao neprivačlan za život, pa ga je napustilo i ono malo „elitnog“ sloja iz redova plemstva, građanstva i crkvenih premeta. Zadominirao je ruralni element: običan težački puk koji je Ninu dao rustificirano, gotovo primitivno obilježje. Česta promjena stanovništva Nina uvjetovana je tursko-mletačkim ratovima. Svojim smještajem Nin je imao odlučujuću ulogu u obrani vitalnih interesa Republike, prije svega gradova Zadra, Paga (solane) i obližnjeg Novigrada i upravo bio žrtvovan u obrani tih gradova.

Popisi stanovništva, bez obzira na teritorijalni obuhvat, sadržaj, točnost u brojčanim ili poimeničnim podacima, prvorazredan su i vrijedan povijesno-demografski izvor koji svjedoče o demografskom stanju naselja, kraja ili područja, a pružaju nadasve vrijedne podatke koji pridonose spoznaji povijesnih zbivanja u određenom vremenskom razdoblju. Popis ninskog stanovništva, iako preteča „modernijim“ popisima iz sredine 19. stoljeća, prinos je boljem razumijevanju ninskog društva s početka „novog“ doba.

Josip CELIĆ

THE POPULATION OF NIN ACCORDING
TO THE CENSUS OF 1810

Summary

The paper offers a historical-demographic analysis of the population of the town of Nin according to the census of 1810. The census was conducted during the French rule in Dalmatia in the pre-statistic period, and belongs to the group of historical-demographic statistic analyses, the main features of which are: instantaneousness, comprehensiveness, and individuality.

The census established the number of inhabitants. Social structure was analysed based on the predominating structure of various family types: the nobility, the bourgeoisie, the clergy and the common people, for whom migratory directions and the times of settlement were established. Frequent changes in the population of Nin occurred as a consequence of the Turkish-Venetian Wars. As regards the population structure, in the class of the common people, the predominating family type was nuclear, while families belonging to other classes were small in number, as the majority of their members lived outside Nin. In all the analysed classes, an even gender structure was present, whilst according to profession, labourers were predominating; this definitely gave Nin a touch of rustic quality.

This general stagnation, which had begun rather early and was primarily of economic nature, caused the loss of administrative, judicial and ecclesiastic institutions. Having completely lost all formal and substantial attributes of an urban settlement, Nin became an unattractive life destination. Therefore, even the few members of the elite belonging to the nobility, bourgeoisie and church prelates left it.

Keywords: Nin; census; 1810; family – social – economic structure; historical demography.